ԱՒԵՏԱՒԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople

ՀԱՏՈՐ Կ | Կ. ՊՈԼԻՍ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26, 1907 | ԹԻՒ 43

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ
Ճ. Ք. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ
Հ. Մ. ԱԼԷՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՅՕԳՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ա. Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՓԻՆՃԱՆՃՂԼԱՐ ԵՕԳՈՒՇՈՒ

﴿ آوەدار هفتەلق غزتە — درسعادتده بايبل هاوسده ﴾

ՊԱՏՄԱԿԱՆՆԵՐ

Տարեկ. Բժնեգին 30 Դ.
Ամերիկայի հմր 1 50 Տոլ.
Անգլիայ ,, 6 շիլին
Ուրիշ երկիրներու ,, 7·75 Ֆր.

Ձեռքէ՛ հատը 30 փարա

Վաճառման գիները չափաւոր

ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅԵՐԷՆ, ՀԱՅԱՏԱՌ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

(Ա. ՆԿԷԼԻԱՖՈՐՈՍ)

ՅՈՒՆԱՏԱՌ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

Խմբագիր Հ. Մ. Ալէն

Գալաթիոյ Հաուս, Ամերիկեան Աստուածաշունչ Ընկերութեան Կ. պոլիս, Թուրքիա

THE AVEDAPER

(ANGELIAPHOROS)

A WEEKLY PAPER

PUBLISHED IN

ARMENIAN, ARMENO-TURKISH, AND GRECO-TURKISH

EDITOR HERBERT M. ALLEN

Offices: American Bible House
Stamboul, Cons/ple, Turkey

TERMS

An. Subscrip. Ps. 30
U. S. A. $1.50
England Shils. 6.—
Other countries Frs. 7 75

Single Copy 30 Paras

Advertising rates on application

ԱՒԵՏԱՒԵՐ

ԹԱԲԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ Կ Կ. ՊՈԼԻՍ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 26, 1907 ԹԻՒ 43

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Ա. Փ. ԿՐԻՆ ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ Ա. Մ. ԱԼԷՔՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կը հաւանի՞ս Միայն, թէ կը հաւատաս Ալ 753. — «Ի՛նչ Օգուտ կը քաղեցք Հոգեբաւութենեն» 755. — Ներքին կեանք 756. — Կիրակի 757. — Վկայելու կարողութիւն 757. — Սրտով Մաքուրները Պիտի Տեսնեն զԱստուած 758. — Մոգական Բուժում 758. — Քուն 759. — Կլիմայ եւ Հիւծախտ 760. — Ոճիրներու եւ Բարեկարգութեան Խախտերը 761. — Արժանաւոր Ուսուցիչ Մը 761. Նորակառոյց Եկեղեցիի Մը Նուիրման Հանդէսը 763. — Քաղաքական Լուրեր 765.

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ԿԸ ՀԱՒԱՆԻ՞Ս ՄԻԱՅՆ, ԹԷ ԿԸ ՀԱՒԱՏԱՍ ԱԼ Հ. Մ. Ս.

Այս օրերս որ Զգիտականութեան լինչ լինչ ձեւեր ժողովրդականացած են՝ եթէ ոչ հոգեւոր քիմութեան գէթ մեծ մասամբ խմացական ծուլութեան պատճառով, չատ դոհացուցիչ է սա որչ համոզման հանիլ թէ Նազովրեցի Յիսուս մարմնացումն էր սիրոյերքի Աստուածային ոգիին։ Անոր խօսքերը, կեանքը եւ նկարագիրը խնամով ուսումնասիրելէ ետեւ չենք կրնար ուրիչ կերպով մեկնիլ իր անձնականութիւնը։ Այլապէս կը մնայ ան կզպիացեալ իրողութիւն մը բովանդակ պատմութեան մէջ, բացառութիւն մը մարդկային բոլոր էակներուն որոնք երբեք ապրած են, և հետեւապէս անբացատրելի։ Կը հաւատանք թէ ուշադիր քննասէրը աւելի դիւրին պիտի գտնէ իր իսկ բանականութիւնը դոհացնել՝ լոկ զԲրիստոս ընդունելով իբրեւ Աստուածային Սրբութեան մարմնացումը քան չանալով բացատրել ծնունդն այնպիսի մէկուն, որ բացարձակապէս անզուգական է մարդկային տեսին առերեսութիւններուն մէջ։ Կրնանք ուրիշն ենթադրել թէ իր խմացական և հոգեկան պէտքերը լեցնելու անկեղծ փափաքով այս տողերը կարդացողը պատրաստ է անցնիլ մեր հարցման երկրորդ մասին, կը հաւատա՞ս ալ։

Մինչեւ հոս մեր դժուարութիւնը չատ մեծ բան մը չէր։ Մարդկային կեանքի և պատմութեան ուսումնասէր ուսանողին համար բաղդատապէս դիւրին է Քրիստոսի մէջ տեսնել տիեզերքի վերադոյն էակին մարմնացումը և այսպէս իր վայելուչ տեղը բարձրացնել զայն։ Այդ է հաւանիլ սա վարդապետութեան թէ Նազովրեցի Յիսուս էր Մեսիան և Աստուծոյ Որդին։ Սակայն չատեր կանգ կ'առնեն հոս։ Թերեւս կը հաւատան ալ թէ հաւատայեալի ցնծուն հաւատքը ստացած են։ Իրենց համար հաւատք է այս վարդապետութեան հաւանիլը։ Միեւնոյն ժամանակ բաւական կ'ազդուին Քրիստոսի վարդապետութիւններէն։ Կը սիրեն ընկերային և կրօնական այն միջավայրը, զոր Քրիստոսի կեանքը արտադրած է։ Եւ համարձակ կը խոստովանին թէ իրենք երախտապարտ են Քրիստոսի՝ խմացական և բարոյական այն բոլոր բարիքներուն համար, որոնք անոր զարմանալի քարոզութեան և կեանքին պատուղներն են։ Այս ալ է, բայց անբաւական։ Սխալած ենք ըսել թէ այս չէ լինչ որ Աստուածաշունչը կը հակիրճէ հաւատք բառով։ Գաղափարը թէ հաւատքը նախապէս խմացական հաւանութիւն է և ապա հրապարակային դաւանութիւն՝ դրեթէ անչրջելի կը թուի։ Պատճառը մասամբ բառերու կիրառման չվոխուելն է, բայց մասամբ

հաւանալ մարդկային կամքի խառնակութիւնը և սրտի չհամոզութիւնը։ Մեղքը, ընդհանրապէս ծածուկ մեղքը, տանջէն ինքը կը բացայայտէ թէ ինչո՛ւ մարդիկ կը ձեւացնեն թէ Քրիստոսի հաւանիլ և Քրիստոսի հաւատալ միևնոյն բաներն են։ Մին միւսին առաջնորդելու է, բայց երկուքը մէկ չեն։

Դարձեալ կը խնդրենք, ընթերցող բարեկամ, որ անկեղծութեամբ և անաչառութեամբ դնէք ինդրին այս կողմը։ Այս ամենակենսական հարցին քննութեան մէջ երկուքս ալ համարձակ յայտնենք մեր դատաստանները։ Եթէ գործածուած բառերը չփոթութիւն կը պատճառեն, նախ ատոր դարմանն ընենք։ Հաւատալ Քրիստոսի հաւատալու համար միտքը և բոլոր իր կարողութիւնները գործի վրայ ըլլալու են։ Բայց կ'ուզենք որոշ հասկցնել թէ գործողութեան լոկ մէկ մասն է այս, և ամէնօրեայ կեանքէ առնուած օրինակով մը կրնայ լուսաբանուիլ։ Ենթադրենք թէ ճամբորդութիւն մը կ'ընենք։ Լայն և խոր գետի մը քով կու գաք, որու վրայ կամուրջ մը կայ։ Բնականաբար զգոյշ մարդ էք և հետազօտութիւններ կ'ընէք անոր զօրութեան նկատմամբ։ Կ'իմանաք թէ տարիներու վոխորիկներուն և հեղեղներուն տակացած է և թէ բիւրաւորներ անցած են անոր վրայէն ամենայն ապահովութեամբ։ Թերեւս քիչ մը տեղեակ էք երկրաչափական ճարտարութեան և կը ձեռնարկէք, որչափ հնար է, կամուրջին ձեր կողմի հիմերը և մոյթերը քննել։ Բոլոր այդ զննութիւնէն ետքը կը համոզուիք թէ աքանչելի կամուրջ է, ամէնէն ամուրը զոր դուք տեսած էք։ Ձեր միտքը բոլոր իր կարողութիւններով լիովին կը համոզուի թէ կամուրջը կը համապատասխանէ իր կառուցման նպատակին։ Դուք ալ ձեր վկայութիւնը կ'աւելցնէք ուրիշներու վկայութեան վրայ իր կատարեալ ապահովութեան նկատմամբ։ Մինչեւ իսկ ուշադրութիւն կը հրաւիրէք անոր պիներուն համաչափութեան և գեղեցկութեան վրայ։ Եւ յետո՞յ։ Եթէ իրօք ճամբորդ էք և դէպ ի ձեր հեռակայ տունը կը դիմէք, ձեր յաջորդ գործը պիտի ըլլայ կոտրիլ անցնիլ։ Ձեր ոտքերը քայլ առ քայլ անոր քարերուն պիտի դպչին մինչեւ որ ապահով միւս եզերը հասնիք։ Կրնական ապացուցմունքով մեկնեցէք այս օրինակը, և ահա պիտի հասկնաք թէ ինչ կ'ուզուի ըսել հաւանիլ բառով և ինչ՝ հաւատալ բառով, այն է՝ այս երկուքին թէ՛ տարբերութիւնը, թէ՛ կապակցութիւնը։ Առաջինն է զուտ մտային գործողութիւն, երկրորդն է գործօն կամեցողութիւն։ Առաջին մասին մէջ կամուրջին հետ ձեր հաղորդակցութիւնը ամբողջովին վերացական էր, երկրորդին մէջ անձնական և գործնական։ Առաջինը հաւանութիւն է, երկրորդը հաւատք։ Ահա վարդապետութիւն մը, որ զուտ Քրիստոսինն է։ Ուրիշ կրօնուսոյցներ կարգ մը մեծ զազափարներ և սկզբունքներ ցոյց տուին։ Քրիստոս ալ տուաւ, բայց իր վրայ կեդրոնացուց ամէնը։ «Ես եմ ճամբան, ճշմարտութիւնը և կեանքը, ես եմ Դուռը, ես եմ կենդանի Հացը, Եկէք ինծի, յոգնած ու բեռնաւորուածներ, և ես ձեզ պիտի հանգչեցնեմ։» Ահա Քրիստոսի խօսքերը, որոնք այնչափ յստակ կը բացատրեն որչափ հնար է բացատրել մարդկային լեզուով թէ ինչ ինչ կը հասկնար հաւատք ըսելով։ Հաւատքը, Քրիստոսի տեսութեամբ, ընդունիլ, քալել, ուտել, ապրիլ, գալ է (ամէնէն ալ հոգեւոր իմաստով), բուն անոր Անձին հանդէպ գործողութիւններ։ Հաւատքը ուրեմն գործունէութիւն է։ Քրիստոնէական հաւատքը գործել է Քրիստոսի համար։ Կամուրջին վրայ հաւատք չէք ունենար մինչեւ որ անոր վրայէն անցնիլ չկամիք։ Հաւատք չէք ունենար Քրիստոսի վրայ մինչեւ որ չկամիք հաւատարմութեամբ գործել անոր համար և այն գործին համար որու համար ապրեցաւ և մեռաւ։ Ինդրեմ, բարեկամ, մի վշտանաք, եթէ հոս անխնայ համարձակութեամբ կը խօսինք։ Միայն Աստուած պիտէ ձեր ներքին կեանքը։ Սակայն մենք ձեզ լաւագոյն կարելի վիճակին մէջ պիտի համարինք և պիտի նկատենք ձեզ իբրեւ կեանքով մաքուր, ձեր ընկերներուն հանդէպ քաղցր, դաստիարակութեան և բարեկարգութեան բոլոր բարի ձեռնարկները քաջալերող, կանոնաւորապէս եկեղեցի յաճախող, և ապիտութեան և վաստիատացուցիչ ուժերու խիստ քննադատ մը։ Եւ սակայն եթէ այս ամէնէն ետքը բան մը չէք ըներ Քրիստոսի հանդէպ ձեր սէրը և հաւատարմութիւնը ի յայտ բերելու համար, հաւատք չունիք անոր վրայ։ Դժնդակ բան կը թուի ըսել, բայց Քրիստոսի պատուէրները փութաջանութեամբ և անձամբ գործադրել չսխոտողները անոր բարեկամները չեն, Քրիստոնեայ հաւատացեալներ չեն։ Աստուածաբանական ուսէ դպրոցի վճիռը չէ այս, ուսէ աղանդի կամ կրօնքի յայտնութիւնը չէ։ Բուն Քրիստոսի յայտարարութիւնն է։ Քրիստոս իրեն հետ գործող աշակերտներ կ'ուզէ։ Քրիստոնէական կեանքի բանալին Քրիստոսի հետ անձնական կապակցութիւն է։ Սրտ եթէ այսպիսի կապակցութեան ու գործունէութեան արդելք եղող բան մը կայ, վերցնել պէտք է, ինչ գնոզութիւն ալ պահանջէ։ Մատթէոսի ըրածը մարդելք էր, ուստի և Մատթէոս վարձատրիչ պաշտօն մը լքեց Յիսուսի հետեւելու համար։

Զաքէոսի անցեալը արդելք էր։ Մարդը պարտաւորեցաւ զոյն քաւելու համար մեծադումար գրամ վճարել։ Բայց յօժարութեամբ վճարեց Քրիստոսի բարեկամ ըլլալու համար։ Պետրոսի արգելքը իր երկչոտութիւնն էր։ Բայց Քրիստոսի ճշմարիտ աշակերտն ըլլալու համար բոլոր իր ունեցածը ուրաց և ի վերջոյ իր կեանքը։ Ցիշեցէք թէ չենք կրնար Քրիստոնեայ ըլլալ խառն խուռն, ընտանիք ընտանիք, կամ եկեղեցի եկեղեցի։ Անհն ոք պարտի Քրիստոնեայ ըլլալ իր անձնական Քրիստոնէութեամբ և Քրիստոսի հետ իր հաղորդակցութեամբ։ Այս է հաւատքը, և միւսանգամ կը հարցնենք, կը հաւատաք Քրիստոսի։ Դալ չարչարանք մեր պատկերներուն մէջ կատր մը պիտի դանուի «Պատին Դամասեայ Սբ. Դիրք Մը» խորագրով։ Եթէ ուշադրութեամբ կարդաք զայն, արդի ժամանակներու Քրիստոնէական ճշմարիտ հաւատքի պատուական օրինակ մը պիտի տեսնէք։

«Ի՛ՆՉ ՕԳՈՒՏ ԿՐ ՔԱՂԵՆԻՐ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԵՆԷ։»

Մօտերս Նարմանի մէջ (Անգղիա) դասախօսած Անգլիքան Եկեղեցւոյ Համաժողովին առջև Բէյմպրիճի Համալսարանին փրոֆէսորներէն Վեր. Ինճ վերոյիշեալ նիւթին վրայ ճանախօսութիւն մը ըրած է, որու ինչ ինչ մասերէն կը քաղենք ի տարեւ։ Սապէս կ'ըսէ փրոֆէսորը. Սա երիտասարդ պետութիւնը, այսինքն Հոգեբանութիւնը, չարդ օգտակար եղած է Քրիստոնէութեան, և այսօրհետև անտարակոյս աւելի ծառայութիւն պիտի մատուցանէ։ Անհատներու կեանքին մէջ տեսնուած կրօնական զգացման բնական պատմութիւնը իր գիրքը գրաւած է գիտութեանց մէջ։ Եւ արդարև զարմանալի է որ սոյն կարեւոր և ուշագրաւ խնդիրը ցարդ բարձի թողի եղած է։ Հաւանօրէն սա է առ մէկ բացատրութիւնը. Որովհետև Աստուծոյ և ապագայ կեանքի հետ առնչութիւն ունեցող խընդիրներու նկատմամբ ատելութիւն չենք կրնար ձեռք բերել այն եղանակաւ որով ձեռք կը բերենք աշխարհային խնդիրներու նկատմամբ, կրօնի կողմնակիցները ասկից ետքատ յայտնութեան ապացոյց մը համարելով կ'ըսեն թէ բանաւոր է ընդունել զայն։ Իսկ գիտութեան կողմնակիցները, լոկ իրենց տեսակէտէն նայելով, հեգնօրէն կը մերժեն այս ապացոյցները։ Ահա այս է աղատախոհութիւն (լիպերթիզմ) որու դէմ Նիւմէն որոտաց, և Քարլայլ իր սպրատաւոր նետերը արձակեց։ Հիմա անցած է ատոր նորաձեւութիւնը։ Եթէ մարդկային բնութիւնը գիտական եղանակաւ պիտի ուսումնասիրուի, մարդկային տեսին կրօնական հաստատութիւնն ու դաստիարակութիւնն ալ պարտին նոյն ուսումնասիրութեան ենթարկուիլ։ Նէ կրօնքնեբուն պատմութիւնը մեզի օժանդակած է աւելի ևս ազէկ հասկնալու Քրիստոնէութեան առնչութիւնը միւս կրօնքներուն հետ, թէ անիկա ինչպէս առաքելական օրերէն մինչև այսօր առողջ զարգացում մը ունեցաւ, թէ ինչպէս հին հաստատութիւնները անոր գինչութիւնը վտիտեցուցին ջնջելու ատիճան։ Կրօնքին հոգեբանական տեսակէտով ուսումնասիրութիւնը ցուցած է թէ կրօնքը մարդկային բնութեան կատարեալ և բնական մէկ մասն է, և թէ մեզի ծառայած է հոգևոր կեանքին բնական և անբնական ձևերը զանազանելու գործին մէջ։ Իրաւ, ի սկզբան երկիւղ տիրեց թէ այս նոր ուսումնասիրութիւնները թշնամի պիտի ըլլային գրական հաւատքի։ Ընդհանրը խոստովանեցաւ թէ կրօնքը բարոյականէ և գիտութենէ աւելի բան մըն է և իրեն հետ ունի զգացումը լոկ։ Եւ հետևցուց թէ կրօնքը Հոգեբանութեան մէկ քահանայքն է։ Այս էր անկրօն նկատուած Թիւբինգենի դիրքը։ Հոգեբանութեան ուսուցիչներուն մէջ հիմա անդամ կը գտնուին այնպիսիներ որոնք կրօնական զգացումը կը համարին ջղային դրութեան խանգարման հետ առնչութիւն ունեցող տեսակ մը անբնական վիճակ։ Ասոնց կարգէն էին Լոմպրոզօ և Նորաօ, որոնք բոլոր հանճարները տեսակ մը խելագարութիւն համարեցան։ Ուրիշներ ձեչգմա այս բժշկական նիւթաբաշխները այնպէս հեգնեց որ այլևս պէտք չենաց անոնց վրայ լրջօրէն խօսելու։ Ամերիկայի մէջ Լիւսպայի դասակարգէն ոմանք պնդեցին թէ կրօնքը մաքին ենթակայական, այսինքն ներքին, մեկ վիճակն է, և արժան չհամարեցան ուսումնասիրել թէ անկա առնչութիւն ունի առարկայական, այսինքն արտաքին, էակի մը հետ։ Բայց կ'ըսէ, «Կրօնային զգացումը իրողութիւն մըն է, և Հոգեբանութիւնը պարտի հետաքրքրել և վերլուծել անոր առած այլազան կերպարանները։ Հոգեբանութեան պարտականութիւնը չէ քննել թէ ինչ է այդ զգացումին առարկայական նշանակութիւնը կամ ինչ են անոր օրինաւորութեան հիմունքը։»

Փրոֆ. Ինճի սոյն խօսքերը մեր ուշադրութիւնը կը գրաւեն մեծ ճշմարտութեան մը։ Մեր շրջ չեն պակսիր կրօնքը մտաքաշութեան նչան համարողներ։ Անցեալ օր ուսուցիչ մը լրջօրէն հարցուց. «Կ'ըսեն թէ Եւրոպայի մէջ մարդիկ կ'ամչնան Քրիստոնէութեան համար և թէ կրօնքը երեսէ լինած է. այնպէ՞ս է։» Կրօնքը գիտութեան լոյսին մէջ կրնա՞յ կենալ, կրօնքը գիտութեան և քաղաքա-

կրթութեան առջև կրնայ իր դիրքը պահել։ Այս հարցման ժխտական պատասխան պիտի տան դուցէ մեր կարդացող դասակարգէն 100ին 80ը։ Բայց, ինչպէս կ'ըսէ Փրոֆ. Ինճ, իրողութիւնը ասոր ներհակն է։ Շատեր, Բնական Գիտութիւն ըսելով լոկ նիւթական ալեզարքի ընելիոյթներուն վրայ խօսող գիտութիւնները կը հասկնան։ Բայց Հոգեբանութիւնն ալ անշուշտ ուսման այս դասակարգին կը վերաբերի։ Եւ Հոգեբանութիւնը անցեալ 15-20 տարիներու միջոցին մարզուս բարոյական կեանքը նոր կտրուածով և մեթոտով քննած և հետազօտած է։ Այս հետազօտութիւններուն արդիւնք են հետեւեալները.

1. Մարզուս կրօնական կեանքն ալ իրական կեանք է, և անոր մէջ զարգացում տեսնուած է, նաեւ դանուած է թէ այդ զարգացումը օրէնքի կը հպատակի։

2. Տեսնուած է նաեւ թէ այս զարգացումին և օրէնքներուն պատճառաւ կրօնական կեանքը մարդուն մէջ անընական և անհետացող միտում մը չէ, այլ՝ բնական և բարեչրջութեան ենթակայ վիճակ մը։ Ուրոյն կրօնքներու պատմութիւնը և բոլոր կրօնքներուն պատմութեանց հաւաքոյթը հաստատած են զայս։

3. Հոգեբանութիւնը լմնդրի մը եւս մէջտեղ կ'ելած է։ Աստուած, հանդերձեալ կեանքը և մարդուս անձնիշխանութիւնը, ևնման դաղափարներ, որոնք կրօնքին հիմը կը կազմեն, ճշմարիտ ծանօթութիւններո՞ւ վրայ հիմնուած են թէ մտապաշտութեան, նախապատաստութեան արդիւնք են։ Այս կարեւոր և կենսական խնդիրը Հոգեբանութեան անկ է քննել և լուծել, և ուսումն անցեալ տարիներու հետազօտութիւնները մեզ այս կողմէ ալ ինչ ինչ հաստատական և կրօնքի նպաստաւոր եղրակացութիւններու առաջնորդած են։ Բայց այս խնդիրներուն քննութիւնը իսկոյն փիլիսոփայական հանգամանք առնելով բնական գիտութեանց սահմանը կ'անցնի։ Այսու ամենայնիւ ընդունուած է թէ Հոգեբանութիւնը սոյն խնդիրներուն վրայ ատենէն մը կրնայ և կարող է դաղափար յայտնել. վասն զի ատոնք աեսակ մը ծանօթութիւն են, և Հոգեբանութիւնը ամէն աեսակ ծանօթութեան ընտութիւնը և հիմերը քննել սրտմնեալ է։ Ուսումն Փրոֆ. Ճէյմս, Փրոֆ. Լէտ և անոնց նման հոգեբաններ իրենց դիրքերուն մէջ յիշեալ խնդիրներուն նկատմամբ դաղափարներ յայտնած են։

Սրդ, կրնանք կատարեալ վստահութեամբ ըսել թէ կրօնական չրջանակին մէջ հոգեբանական հետազօտութիւններ ոչ թէ կրօնքին վնասած են, այլ քաջալերած են սա հաստատումը թէ անոնք ընդհակառակն կրօնական կեանքին աւելի ընդարձակ և աւելի կատարեալ կերպարան մը կու տան, և թէ անհատներու թէ՛ մարդկային ընկերութեան յառաջադիմութիւնը և կատարելագործութիւնը կ'ապահովին։

Յ. Դ. Գ.

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԷՏՔ է ուշի ուշով հսկել մեր դիրքին վրայ հանդէպ մարդոց և անոնց դովեստին։ «Մարդու վախը որոգայթի մէջ կը ձգէ։» Ամէնուն հաճոյ ըլլալու յարատեւ ձիգին աւելի անբարոյացուցիչ բան չկայ։ Շատ նուաստացուցիչ ընթացք է այս։ Մեւս կողմէ այն մարդիկ, որոնք դոռոզ ու վերապահեալ դիրք մը կը բռնեն և կ'զգայնին թէ ոչ մէկու վրայ կը մտածեն իրենք, քիչ ժամանակէն պիտի դան թէ իրենց ալ վրայ մտածող չկայ և թէ ամէն հոսանքով կորնչուցած են։ Ինդիրը երկու կողմ ունի։ Բայց մեզի կը թուի թէ յոյժ չատերու վտանգը ուրիշներու չատ կարեւորութիւն ընծայելու մէջ կը կայանայ քան քիչ կարեւորութիւն ընծայելու մէջ։ Հարիւրաւոր են անոնք որ կը կորսուին կամ չեն յաջողիր բարեպաշտութեան մէջ բարձր դիրքի հասնիլ, վասն զի կ'զգան թէ իրենց պարտքն է բազմութեան հետեւիլ։ Մինչդեռ միւս ուղղութեան հետեւողներուն մէջ կորսուողները սակաւաւոր են կամ միաւոր միայն։ Ցիշելու ենք թէ մարդոց հաճոյ ըլլալ այնչափ կարեւոր չէ որչափ հոգեւորապէս օգտակար ըլլալ, թէ ընդհանուր մարդոց հաճոյ ըլլալ նուազ կարեւոր է քան բարի և բարեբար մարդոց հաճոյ ըլլալ, և թէ ամէն պարագայի մէջ մարդահաճոյութիւնը Աստուածահաճոյութեան սոսկալի ըլլալու է։ Եթէ Աստուածմէ չատ կը վախնանք, մեր ընկերներէն քիչ պիտի վախնանք։ Եթէ ղԱստուած մեծցնենք, մարդը պիտի փոքրկացնենք։ Ահա մշակելի բուն բանը չատերուս համար։ Պատրաստ ըլլալու ենք առանձինն վայ ըլլալ Աստուծոյ և մարդկային դատողութիւնը չատ անկչան համարիլ Աստուածայինին հետ քաղդատմամբ։ Երբեք Աստուծոյ տնաճութեան ենթարկուելու չենք մարդոցմէ հաստատումներ ստանալու համար։ Պարտիմք ըսել, «Ազնիստաւ թեամբ, անայլայլօրէն և միշտ հաւատարիմ պիտի ըլլամ և արդիւնքը Աստուծոյ թողում։ Կ'ընտրեմ մանաւանդ հովերուն առ խոհեմութիւնը քան անհաստատարիմ ըլլալ ամենափոքր բանի մը մէջ։ Իմ յաջողութիւնս աչխարհի չափանիշերով պիտի չչափեմ։ Կեղծիքները պիտի թողում և իրականութիւններու չարիմ։ Ուրիշներ թող սանան գրամ-

ները, մթերաբուխները, եւն.։ Ինձի արդարութիւն եւ հաւասարամտութիւն չնորհէ Աստուած։»

ԿԱԶՈՒԹԻՒՆ պէտք է պարապի ունկնդրելու համար, բայց չատ աւելի քաջութիւն ծաղրի դիմանալու համար առանց ընկճուելու։ Եթէ դժուարանը է տնաճութեան ենթարկուիլ, աւելի դժուարակ է ծաղրի նշանակ ըլլալ։ Շատ ազատ որոնք առերեսիւղ համարձակութեամբ պիտի կրնային կեանքի դէմ սպառնալիք լսել՝ ծաղրուելէ այնքան կը վախնան որ վարձութեան տեղի կու տան հակառակ իրենց կամքին։

ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ կը կայանայ գիտնալու մէջ թէ ինչ պէտք է ընել, իսկ առաքինութիւնը՝ ընելու մէջ։ Տէյվիտ Սիթթ Ճորճըն։

Ար. Դիւքէն իբրեւ ամբողջութիւն առնելով՝ հոգեւոր աշխարհի հինգ մեծ օրէնքները կան որոնք չարունակ կը լուսաբանուին ֆիզիքական աշխարհի մէջ։ 1. Ամէն կեանք իր սկզբնական ծագումով Աստուածային է։ 2. Կեանքը կատարելութեան կը ժամանէ ինքնազարգացման սերմով։ 3. Հետեւապէս վարձութիւնը պայման է արքութեան, եւ սրբութիւնը՝ բազմապատկման։ 4. Պարզեւուած ամէն օրէնութիւն ուրիշներու հաղորդուելով եւ այսպէս բազմապատկուելու է։ 5. Երկինքն է անչահախնդիր բարեսիրութեան վերջնական յաղթանակը։ Հետեւապէս ծառայութիւնը անքակտելի կերպով լծորդուած է հոգեւոր փրկութեան հետ։ Եթէ ուրիշներու չենք ծառայեր, մեր հոգեւոր փրկութիւնը տարակուսելի է։ Անձնասիրութիւնը ամէն հոգեւոր կեանք կը ճմայնէ, եւ մեզի էական սկզբունքն է։

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ դրդիչ ըլլալու է ոչ թէ հանդարտեցուցիչ։ Եթէ ձեռնարկ մը ի գլուխ հանէք, երբեք մի երեւակայէք թէ յաջորդ անգամ այդքան չատ պիտի չաչխատիք։ Գովելի ամէն գործ ձեզ ոգեւորելու է ձեր բոլոր զօրութիւնը ի հանդէս բերելու համար։ Ջայջողիլը աւելի աղէկ է քան յաջողիլ ու զգուշանալ թուլանալ այդ պատճառով։

ԱՀԱՐՈՆի ակարութիւններէն մին սա էր որ դիւրաւ կ'ազդուէր։ Փոխանակ իրեւ վարիչ իր հեղինակութիւնը գործի ընելու, արամադիր էր իր ականջը դեռնին տալ։ Ինք, Աստուծոյ ընտրեալ քահանան, չենթդ ոսկիէ հոթիը, որով քիչ մնայ պիտի կործանէր Իսրայէլ։ Եւ ինք էր որ իր մեղքին համար այնքան անվայել ու վատգի պատճառանք մը ներկայացուց Մովսէսի։ Աստուծոյ ծառան իր հրահանգն առնելու համար ամբոխին անսալու չէ, քանզի ժողովուրդին ձայնը Աստուծոյ ձայնը չէ միշտ։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ԿԻՐԱԿԻ

Ա ՐՏԱՍՈՎՈՒ աչխատութիւն կար միլիոնատէր Մր. Ճըրարտի հաւատամատոյին եւ գրասենեակիներուն մէջ։ Շաբաթ իրիկուն մեծամարուստ մարդը, որու փոյթը չէր Տէրունական Օրը, ըսաւ իր պաշտօնեաներուն որ վաղը ամէնն ալ գործի դան։ Եւ բիւտասարդ մը անոր մօտեցաւ եւ յարդական եղանակով պատասխանեց. «Կը ցաւիմ, Մր. Ճըրարտ, որ պիտի չկրնամ գալ։ Ես չեմ կրնար կիրակի օրեր գործել։» «Եթէ չէք կրնար, դադրեցէք,» ըսաւ Մր. Ճըրարտ բարկութեամբ, դուռը ցոյց տալով անոր. «ասկայն թեւիս ձեզի տարբերութիւն չըներ երթալը կամ մնալը։» «Կ'ընեմ, վասն զի այրի մայր մը ունիմ պահելու։ Բայց պարտքս է Աստուծոյ հնազանդիլ կիրակի օրուան մասին։» «Աղէկ, աղէկ. վեր ելէք և գործատեղը մաքրէ թող ձեր հաչիւը,» ըսաւ միլիոնատէրը վճռական չեչտով։

Երիտասարդը երեք չաբաթ չյաջողեցաւ գործ գտնել։ Կը մտածէր թէ ինչ պիտի ըլլայ իր վիճակը։ Բայց Աստուծոյ վրայ իր վստահութիւնը անսասան պահեց։ Օր մը դրամատէր մը եկաւ Մր. Ճըրարտի հարցնել թէ կրնա՞յ վստահելի երիտասարդ մը առաջարկել նոր գաւառակի մը դրամատան արկղակալութեան համար։ Միլիոնատէրը անմիջապէս այդ արձակուած պաչտօնէին անունը տուաւ։ «Սակայն դուք գործէ հանա՞ծ էք գայն,» գուչեց դրամատէրը. «ես գիտեմ անոյ և չատ ալ լաւ տպաւորութիւն ունի։ Բայց լսեմ պատմեց թէ դուք գիտեք արձակած էիք և թէ չէր կրնար ձեզմէ յանձնարարական մը խնդրել։» «Այո, ես գիտեմ վստահելի վարկեանական որոչումով։ Բայց իր աչխատութիւնը միչտ գոհացուցիչ էր քան ամէնուն, և մարդ մը որ ի սէր խղճի յանձն կ'առնէ լաւ գիտեք մը կորընծայել՝ պատուական արկղակալ մը կ'ըլլայ անչուչտ։»

Անմիջապէս կանչուեցաւ երիտասարդը։ Որչափ չահեկան նոյնչափ չահաբեր պաչտօն էր այս։ Երիտասարդին երկնաւոր Հայրը տուաւ անոր այս յաջողութիւնը։ Ո՞չ ապաքէն սկսաւ ան իր գործը օրհնութեամբն Աստոր որ ըսած է, «Եթէ դուք յօժարիք ու հնազանդիք, երկրին բարիքը պիտի ուտէք։» Եւ անա պատուիրած է, «Հանգստութեան օրը միտքդ բեր՝ զանիկա սուրբ պահելու համար։»

ՎԿԱՅԵԼՈՒ ԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ա ՀԱԻԱՍԻԿ հոգիի փրկութեան վրայ տեսակցութիւն մը, որ տեղի ունեցած է երիտասարդի մը և անոր հովուին միջև.

Եղէգ. «Կը հաւատամ թէ Յիսուս է ուսուցիչը, աշխարհի Թերևս մեծագոյն ուսուցիչը։» Հվ. «Կը հաւատամ՝ իրօք։» «Այո։» «Վաւ ուրեմն, կ'ուզէ՞ք մեր յառաջիկայ աղօթաժողովին գալ և այդպէս ըսել։» «Ի՞նչ, ձեր աղօթաժողովի՞ն գամ և այսպէ՞ս ըսեմ։ Կեղծաւորութիւն ընել պիտի սորվեցնէք ինծի։ Ի՞նչ պիտի ըսեն եկեղեցիին մարդիկը։» «Անկեղծ մարդու պէս չխօսեցա՞ք հիմա, երբ ըսիք թէ մարդոց կարծածէն աւելի կը հաւատաք դուք, մինչև իսկ կը հաւատաք թէ Յիսուս է ուսուցիչը։ Եթէ անկեղծութեամբ խօսեցաք, ինչպէս է իմ համոզումս, չեմ կրնար հասկնալ թէ ինչպէս կրնայ կեղծաւորութիւն ըլլալ նոյն խօսքը կրկնել ձեր ընկերներուն ու բարեկամներուն առջև։ Ինչո՞ւ պիտի չթողուք որ ամէն մարդ դիտնայ զայն։»

«Լէհ, ինծի նոր է այդ մեկնութիւնը, և պէտք է մտածեմ։»

Եւ մտածեց և այնչափ լաւ որ միջաշաբաթի աղօթաժողովի մը եկաւ քիչ օրէն, և յարմար պահու մը մէջ ելաւ ու պատմեց խօսակցութիւնը, զոր ճարտար հովիւը ունեցած էր իր հետ քանի մը օր առաջ։ Ասկա յարեց, «Բարեկամներս, այս խնդրին վրայ խորհելով կը գտնեմ թէ աւելի չատ բանի կը հաւատամ հիմա քան հովուին հետ տեսակցութեանս մէջօրէն։ Այն ատեն ըսի թէ դիտնամ Յիսուս Քրիստոս իբրև մեծ ուսուցիչ մը կ'ընդունիմ։ Բայց հիմա իբրև իմ ուսուցիչս կ'ընդունիմ և ընդհանրապէս իբրև իմ Տէրս և Փրկիչս։» Երիտասարդը դրեթէ նոյնհետայն զարձի եկաւ և աղօթաժողովէն եկաւ բոլորովին փոխուած ու նոր մարդ մը եղած։ Ճշմարտութեան այսօրինակ դործադրութիւնը միշտ Քրիստոսի մեծութեան համաձայն է։

ՍՐՏՈՎ ՄԱՔՈՒՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՏԵՍՆԵՆ ԶԱՍՏՈՒԱԾ

Սուրբ մը տարօրինակ երազ մը տեսաւ իր կեանքին վերջին պիչերը։ Տեսաւ թէ դրախտի սանդրերուն և հրեշտակներուն մէջ կը գտնուէր համակ ճերմակ հագուած։ Բայց ամէնն ալ իրենց նայուածքը իր կուրծքին ուղղած էին սարսափահար եղած։ Հասկնալու համար թէ սարսափելիցնող ինչ բան կը տեսնէին անոնք, վար նայեցաւ անձկութեամբ և ահա տեսաւ որ երկինքը լոյսը զարկած էր ճիշտ իր կուրծքին և խաչոր սև բիծ մը կը ցուցնէր հոն։ Յուզուած սկսաւ խորհիլ թէ արդեօք ինք մեծ մեղք մը գործած էր։ Եւ ահա յիշեց թէ երբեք չէր ներած ծանօթի մը, որ իրեն անիրաւութիւն ըրած էր։ Աբրհնալէ հանդ սուրբը Աստուծոյ աղօթելով ներում խնդրեց թէ՛ իրեն, թէ՛ այն անձին համար, որ ոչ ևս թշնամի էր, և մոռնալու պատրաստութեամբ սրտիթեամբ և խաղաղութեամբ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՄՈԳԱԿԱՆ ԲՈՒԺՈՒՄ

(Ռանոլֆ Ի. Ճէք)

Անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր դրեթէ ամէն երկրի ժողովուրդներ հաւատացած են ինչպէս ամէն տեսակ արձանիներու, կռապաշտներու և ֆէթիշներու, նոյնպէս նաև մոռնալու մեթոտներով պատրաստուած ինչ ինչ բնական առարկաներու բուժիչ յատկութիւններուն։ Ջանազան յատկութեամբ քարեր կարծուած են թէ Աստուածային առարկաներ ունին։ Իլայաս Աշմոլ, իւ Լոնտոն, Ժէ. դարուն մէջ ներքոյ գրելով ալքիմիայի վրայ, նկարագրեց այդ քարերէն մէկ քանին իւրաքանչիւր «հանքային» քար, «բուսային» քար, «մոդական» կամ «տեսաբանական» քար, «հրեշտակային» քար, եւն.։ Առանց առարկաները ունէր, կ'ըսէ, զօրութիւն հողային անկատար նիւթերը ոսկիի, արծաթի, կայծքարերը աստառներու, ադամանդներու, չափիղանեղու, եւն. փոխելու։ Բուսային քարերու մէջօրօք մարդիկ, չորքոտանիներ, թռչուններ, ձուկեր և բոյսեր կրնային ամիլ և պտղաբերել։ Մոդական քարը զմարդ կը կարողացնէր գտնել, հասկնալ թռչուններուն և չորքոտանիներուն և դազանիներուն լեզուն։ Եւ «հրեշտակային» քարը զայն ստացողը կ'օժտէր Աստուածային ձիրքերով։ Մինչեւ իսկ Լորտ Պեյքընի և Սըր Այզաք Նիւթընի նման անձանց ուշադրութիւնը գրաւած էր «փիլիսոփայական քար» կոչուածը, այնպէս որ կրնայ ըսուիլ թէ մեր օրերու ռամիկներն ու անուանները անոնցմէ աւելի դիւրահաւան չեն։ Տր. Ֆրնսթոնըր ձիրքէնները, համբաւեալ վրոֆէսոր ի Կէօթինկէն, մարդաբէացաւ գեռ անցեալ դարուն մէջ թէ այդ դարը անցնելէն առաջ ուրիչ նիւթեր ոսկիի փոխելու արուեստը պիտի գտնուի և դործադրուի։ «Իւրաքանչիւր տարրալոյծ և արուեստագէտ,» ըսաւ, «ոսկի պիտի չընէ, խոհանոցէ գործիքները արծաթէ և մինչեւ իսկ ոսկիէ պիտի ըլլան, և ուրիչ տեւէ քաներէ աւելի պիտի նպաստեն երկայնակեցութեան։ Չի կեանքը այժմ կը թունաւորի պղնձի, կապարի և երկաթի օքսիտներով, զորոնք ամէն օր կուլ կու տանք մեր ուտեստին հետ։»

Թերեւս առարկաներու այս չոկերուն մէջ չկայ աւելի հետաքրքրաշարժ քան մը քան «Սկիւթական դառը», կամ Զինաստանի «ոսկեմաղ չու-

նը» (Ռուչի), որ վերջապէս ուրիշ բան չէ բայց բրգատ վայտ։ Եւ սակայն Ժ.Զ. և Ժէ. դարերուն մէջ Եւրոպայի դեղավաճառները զարմանալի յատկութիւններ ունեցող դեղ մը կը համարէին զայն, և համբաւաւոր բժիշկներ կը հաւատային թէ անիկա կէս մը բոյս է և կէս մը կենդանի։ Չինաստանի մէջ մինչեւ անգամ այսօր անիկա կը նկատուի երիտասարդութիւնը վերանորոգող դեղընտիր միջոց։

Ուր մտքական կարողութիւններ կ'ընծայուին կենդանիներու, կը հաւատացուի թէ այդ կարողութիւնները կ'աւելնան համեմատաբար որքան աւելի դաղնիք որ կենայ անոնց ապրելու եղանակներուն մէջ։ Դոդոչները (գարա դուբզաղա) և ուրիշ գորտազգիներ այս կարգին ներքեւ կու գան. ուստի չորցուած և մաքրուպէս պատրաստուած, ձգտուած մղձէղներ չատ կը խընդրուին Չինաստանի և ուրիշ երկիրներու մէջ, ուր տակաւին կը տիրեն նախնական բժիշկներ։ Ճափոնի մէջ լոկ օձի մը մարմինը տակաւին կը համարուի թէ գերազանց դեղ է որովհետեւ խիթերու։ Նաեւ կրիաները մեծ ոտով և երկիւղածութեամբ կը նկատուին Չինաստանի մէջ, նամանաւանդ վագրերուն ոսկորները և կապիկի ածխացած դանկոսկրները, որոնք կը պատրաստուին հոգէ ամանները մէջ դրուած՝ առաջնութեան ենթարկուելով, մինչեւ որ դանկը բոլորովին կիրի փոխուի։ Թըռչունները ալ կ'ածխացուին իրրեւ դեղ զօրացուցիչ համար, և այդ երկրին մէջ ժողովուրդը կը հաւատայ թէ քանի մը աւուրայ ծիծեռնակներու ծովային խոտերու սոսնձակերպ նիւթերէն չինուած բոյները, երբէ մատաղ մարսուին և փախուին, յոյժ զօրացուցիչ դեղ կ'ըլլան հիւանդներու համար։

Հնդիկ բժիշկը երբեք բոլորովին չպաշտպիր մտքական միջոցներու։ Անիկա ժողովուրդը կ'ապդկցնէ անհերթեթ ձայներ հանել տալով, որոնք իրր թէ անարեկ կ'ընեն ախտերուն ոգիները։ Այս նպատակաւ յաճախ կը գործածուի այծեամի մորթով ծածկուած և կրկնայի ձեւի մացուած վայտեղէն բժժոժ մը, և համայնան նոյնօրինակ նպատակներու համար Թիպէթիան լաման կը ճօճէ խարազան մը որ ունի մարդկային ոսկորէ կոթ և մարդկային մորթէ երկրորդական խարազաններ, և նոյն ատեն կը գարնէ մարդկային դանկի վերին մասերէն չինուած թմբուկ մը։

Դիւթութիւն և յուսահատ հասարակ էին Դրուիդներուն մէջ ախտեր բուժելու համար, և չատ անգամ առաջինը կը բաղկանար ոչ ուրիշ բանէ մը միայն ցնցոտիներէ, հինցած հանդերձներէ, դնդասեղներէ կամ ասեղներէ։

Հնդկաց, Նորվեկիացւոց և ուրիշ հիւսիսային ազգերու մէջ էլք կոչուած եղջերուին ամբակը դերազանց դարման կը նկատուի լուսնոտութեան համար, երբէ առաւօտեալին սրտին և յետոյ ականջին վրայ դրուի։ Հավայեան կղզիներուն մէջ մարդկային զառոսկրէ և մարդկային մաղի հիւսքէ բաղկացած ֆէթիչ մը դժբազդութիւն վտարելու համախնդրոյժ դեղ կը նկատուի, և տարուան վերջին օրուան մէջ յարդեղէն արձան մը, որ Գորիլա-յի մը տեսնէն դուրս կը նետուի այդ երկրին մէջ, կը հաւատացուի թէ իրեն հետ կը տանի անցեալոց մեղքերը, ջնջելով հանդերձ չարաբաստութեան ամէն հետքեր։

Հին Անդղիոյ մէջ կիները անտարակոյս կ'ուզէին հմայիչ երեւնալ լինչպէս հոս արդի ժամանակներուս մէջ, բայց այժմեանէն չատ աւելի պարզ և քիչ ծախքով։ Օրինակի համար, երբէ ապեզայած ըլլային իրենց մորթին վրայ կոծիծներ ունենալով, պէտք էր լոկ կտոր մը եղան միս դոզնալ մսավաճառին խանութէն, անով չփել կոծիծը, թաղել գայն, և ահա անոնք կ'անհետանային իրր թէ։ Կամ, երբէ անոնց մարմինն գոյնը աւելի կարմիր ըլլալու պէտք ունենար, ուրիշ բան պէտք չէր ընել, բայց միայն ուտել այս լինչ բոյսը, սերմերովը և ամէն բանովը, և ահա իրր թէ վարդեր կը գրաւէին ժժգոյն, թարչամած մորթին տեղը։ Ալժիրիոյ մէջ ալ կիները այսպէս կ'ընեն, ծիչնուկրիք կոչուած բոյսը գործածելով այդ նպատակաւ։ Այս մասին զարմանալին սա է թէ դէպքերու ստուար մեծամասնութեան մէջ այսօրինակ դարմաններու անյաջողութեան վտանգը տանելէ ետեւ անոնք նոյնն կը հաւատային (և չատ երկիրներու մէջ տակաւին կը հաւատան) սոյն անտեղի դարմաններուն։ Բայց երբէ բանն այսպէս չըլլար, մարդկային լնութիւնը աւելի տարբեր պիտի ըլլար քան լինչ որ է հիմա, լինչ որ եղած է ցարդ և հաւանօրէն պիտի ըլլայ այսուհետեւ, և ճշմարտութիւն պիտի չգըտնուէր այն ատացուածին մէջ թէ իւրաքանչիւր ոք դէմ երբեմն կ'ուզէ խաբուիլ։

ԿՈՒՆ

Կեանքի մէջ ամէնէն զարմանալի բաներէն մէկն է քունը, անգիտակցութեան այն ժամանակամիջոցը որ չատ նման է մահուան, բայց ատանց որու անհնար է կեանքին չարունակութիւնը։

Զանկիա կը կարծենք ժամանակ բոլոր գործածաններուն կատարեալ հանգիստի, բայց ընդհակառակն մարմնին մէջ մեծ գործունէութիւն մը ժամանակն է։ Այն ատեն մաքրիչ հիւթերը ասասիկ

կ'աշխատին ուրուած բջիջները և թունաւոր մաշած արտազրութիւնները վտարելու գործով, և նոր բջիջներու չվնութիւնը յառաջ կ'երթայ չուռուով։ Ասրուած չիլերն ու մկանները կը վերցուին և կը նորոգուին այնչափ աղեկ կերպով որ երբեմն մինչև իսկ առաջուանիներէն աւելի խաչոր և աւելի լաւ կ'ըլլան։

Ի՞նչ է քունին պատճառը։ Ինչո՞ւ կը կորընչցընենք մեր գիտակցութիւնը, և ինչո՞ւ և ինչպէս նորէն կը վերստանանք մեր գիտակից էութիւնը, հանելուկներ են, զորոնք երկար ժամանակէ հետէ լուծել աշխատած են բնախօսները և բնազանցաբանները, բայց տակաւին չեն յաջողած։

Կը կարծուի թէ առողջ քունի միջոցին ուղեղը գրեթէ արիւն չպարունակեր, կամ գէթ արիւնն ժամերուն մէջ պարունակածէն պակաս կը պարունակէ։ Գիտենք թէ քունը զժուարութեամբ կուգայ ուղեղին՝ երբ մարդ մտային գրգռում կ'ունենայ, երբ ուղեղը արիւնով լեցուն կ'ըլլայ և քունքի չնչերակները լեցուն և արուեստ։

Մենք իրիկուններուը պէտք չէ որ սաստիկ մտային աշխատութիւն ունենանք։ բայց եթէ սահմանելի դրել կամ ուսանիլ գիչերը, պէտք է որ միշտ և բացարձակապէս մէկդի դնենք մեր գործը անկողնի ժամանակէն գէթ ժամ մը առաջ, և այս ժամանակը տանք զուարթ խօսակցութեան, թեթեւ ընթերցուածի, կամ սեռակ մը հանգարտ խաղի։ Պարզ և զուարճալի խաղ մը ամենալաւ միջոցներէն մին է միտքը քաշելու այն գրաւիչ խորհուրդներէն որոնք լեցուցած են գլուխ, և արեան չրջաբերութիւնը հաւասարակչիռ վիճակի մէջ դնելու ամբողջ մարմնին մէջ։

Անկողնի ժամանակէն քանի մը վայրկեան առաջ լնգոր մը կամ պիսքիւի մը և բաժակ մը կաթ առնելը արիւնը ստամոքսին կը քաշէ։ Բայց այս առնն կչսանալու ստիճան ուտելը կրնայ արդիւլել քունը՝ մարսողական գործողութիւնները գրգռելով, որմէ խանգարում կրնայ յառաջ գալ։

Ննջարանին մէջ առատ թարմ օդ անհրաժեշտ է առողջ և իրապէս կազդուրիչ քունի համար։ Քունին չափը տարբեր պարոի ըլլալ տարբեր անհատներու մէջ, և քիչ մը կախեալ է վերաչխիչ ոյժերուն գործունէութենէն։ Մէկուկ չափահասի մը համար ութը ժամ բաւական ըլլալու է, բայց մանուկներ առաւ ժամու պէտք ունին և չատ տաբեցներ՝ որչափ որ կրնան քնանալ։

ԿԼԻՄԱՅ ԵՒ ՀԻՒԱՆԱՑ

Դիւ միայն քանի մը տարի առաջ հիւանդախտ առաջորդը անբուժելի հիւանդ կը համարուէր և դատապարտուած թէպէտ թերեւս հեռու բայց անխուսափելի մահուան։ Սրպի գիտութիւնը ոակայն փոխած է այդ բոլորը։ Հիմա հասկցուած է թէ ժամանակին ախտնուած ուռականութիւնը կամ ուռախտը (ընթպէրթիւլոզ) կրնայ դարմանուիլ, և արդարեւ չատ անգամ ինքնին կ'աղեկնայ առանց հիւանդին կամ բժշկին մասնաւոր ճիգ մը թափելուն։

Այժմու դարմանն է գլխաւորապէս կլիման։ այսինքն փոխադրուիլ, եթէ կարելի է, աշխարհի մէկ կողմը, ուր կլիմայական պայմանները այնպէս են որ հիւանդը կրնայ իր ժամանակին մեծ մասը բաց օդին մէջ անցնել։ Բայց եթէ պահանջուածը միայն այս ըլլար, խնդիրը չատ աւելի պարզ պիտի ըլլար քան զոր է իրապէս։ Արդարեւ առիկա է գլխաւորը բայց ոչ միակ բանը։

Նաեւ փափաքելի է որ հիւծախտաւորին բնակավայրը ըլլայ չոր, արեւոտ և զերծ ուժգին հովէ և փոչիէ։ Թէ անիկա պէտք է որ ըլլայ լեռներուն մէջ կամ ծովին մակերեսին ցածութեամբ տեղ, բանբեհատն Գօսիին մէջ կամ Ակրեցեալ Գօսիին մէջ, պարագաներուն համեմատ պէտք է որոշել։ Ոմանք տաք օդը յուբա օդէն նախապատիւ կը համարին. և ոմանք տաքութենէ կը նեղուին և հանգիստ կ'ըլլան յուբա եղանակին միայն։ Բնականապէս հիւանդին միտումները հաշուի առնուելու են այսպիսի պարագայի մէջ, վասն զի անդիտական և վտանգաւոր պիսի ըլլայ Ակրեցեալ Գօսիին կլիման սիրողի մը ձմերել Մինէսոթայի մէջ, և հաւասարապէս անդիտական՝ ստիպել ձիւնաթաչուն մը Աբեւմտեան Հնդկաստան բնակիլ։

Կլիմայ մը որ բարերար կ'ըլլայ ախտի մը այսինչ ստիճանին համար՝ կրնայ վնասակար ըլլալ ուրիչ մէկ ստիճանին համար։ Բարձրադիր տեղեր, օրինակի համար, ընդհանրապէս յարմար են առաջին ստիճանի վրայ գտնուող, այսինքն նոր սկսած, հիւծախտի համար, և կրնան ծանրացնել յառաջ գացած հիւծախտի մը վիճակը, երբ հիւանդին բերնէն մէկ կամ աւելի անգամ արիւն հոսած է։ Ախտին չատ յառաջացած վիճակին մէջ ուեւէ կլիմայ, թէեւ յարմարագոյն, չվտանգներ երկար ճամբորդութեան յոգնութիւնը և վտանգները, և առնն է անոր միակ տեղը։

Բայց հիւծախտի կլիմայական դարմանումին համար ինչ ալ ըսուի, գլխաւոր բանը բաց օդն է, զոր կարելի է վայելել առանց ճամբորդութեան նեղութեանը և ծախքին, պարզապէս բաց պահելով պատուհանները ցերեկ գիչեր։ Աւելի գժուար է բաց օդի դարմանումը մեծ քաղաքի մէջ,

քան Բոլսոյ ատաղի կամ հարաւային Բալիքսրնիոյ կամ Ճամալիքայի մէջ, թայց կարելի է գործադրել, և ոչ ոք զրկուելու է անոր բարիքներէն, մինչ պատուհաններ կան պատերուն մէջ կամ մինչ տեղ կայ ուր կարելի է վրան կանգնել։

ՈՃԻՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ԾԱԽՐԵՐԸ

Ի Նիւ Եորք Բանտերու Աւերտարանական Ընկերութեան մատրանապետը Վեր. Ճոն Մըրրօ քանի մը տպչեցուցիչ թուանշաններ հատաքած է Մխոցեալ Նահանգաց մէջ ոճիրներու երեսէն գոյացած ծախքը ցոյց տուող, և կը հրատարակէ զանոնք Հաբբըր Ո-էյնլ հանդիսին մէջ։ Կը հաշուէ թէ ամբողջ երկրին մէջ ոստիկան զինուորներ, եղեռնագործ տուհաններ և բանտեր պահելու տարեկան ամբողջ ծախքն է մօտաւորապէս 750,000,000 տոլար (5 տոլար = 1 Անգղ. ոսկի)։ Սատյուատքի դէմ դործուած ոճիրներէ յառաջ եկած տարեկան կորուստը կ'երեւի աւելի քան 150,000,000 տոլար։ Եթէ ասոր վրայ աւելցուին բանտերու մէջ փակուած անձանց վարձքի կորուստները, ամէն տարի Ամերիկայի մէջ ոճիրներու երեսէն գոյացած ծախքը կը հասնի 1,076,000,000 տոլար ահռելի գումարին, ազգին ամբողջ հարստութեան տա հարիւր մէկէ աւելի տուրք մը։ Ասոր դէմ երկրին մէջ բոլոր բարոյական ըուժիչ ազդակներուն տարեկան ծախքը — բովանդակելով եկեղեցիներ, դպրոցներ, հիւանդանոցներ և մարդասիրական ընկերութիւններ — կը հասնի 550,000,000 տոլարի։ Որպէս զի ոճիրներու հետեւանք այս ծախքը կրճատուի, աւելի մեծ ծախք պէտք է ընել կրօնական և ընկերաբարեկարգութեան համար։

ՅՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ

ՍԱՐԳԻՍ ԳԱՍԱՊԵԱՆ

Պարտիզակի Բարձր. Վարժարանի ուսուցիչ Սարգիս Էֆ. Գասապեանի մահը խորին վիշտ պատճառեց ամէն անոնց որ զինք կը ճանչնային։ Իր նշանակելի կարողութիւնը իբր Տաճկաբան, իր ընկերութիւնը, իր հեզահամբոյր ընթացքը և ամէնէն աւելի իր Քրիստոնէական խոնարհ նկարագիրը յոյժ սիրելի և համակրելի ըրած էին զինք ամէն անոնց որոնց հետ յարաբերութիւն ունէր։ Ի սպառիւ դժոհունակութեամբ կը հրատարակենք գնահատական մը, զոր Տր. Յովսէփ Էֆ. Տ. Սահակեան խօսած է դպրոցական պաշտամունքի մը առիթով։

Խմբ. Ա.Եփ.

Անցեալ կիրակի իրիկուան այս գումարումին վերջին անդամ առաջնորդողը եղած է Սարգիս Էֆ. Գասապեան, ու այս իրիկուն երբ իմ կարգիս՝ ձեզի խօսելու նիւթ մը կը փնտռէի, մտածեցի թէ նոյն իսկ իրեն, Սարգիս Էֆ.ի, կեանքէն քանի մը դիծեր կրնան մեզի օգտակար դասեր տալ, այդպէս՝ կերպով մը չարունակելով մեր ականջներուն հնչեցնել իր հասուն և չինչ խրատները այս իրիկուն ևս։

60 երկար տարիներ տպրող և կեանքի բազմաթիւ դիմայեղութիւններն ընդգրկող անձի մը կենսագրութիւնը վորձել քանի մը րոպէի անձուկ սահմանին մէջ՝ կը նմանի արդարև պզտիկ ու թեթի լուսանկարչական դործիքով մը հսկայ, վիթխարի լեռ մը, կամ լայնածիր համայնապատկեր մը քաշելու։ Թերի կ'ըլլայ արդարև այդ կերպով ու միջոցով քաշուած պատկեր մը, և սակայն տակաւին տեղ կայ դաղափար մը տալ ուսումնասիրութեանն նկատմամբ։

Ս. Մ. Գ. ծնած է տակէ իբր 60 տարի առաջ Սկնայ մէջ։ Եօթը տարեկան եղած տանինը դժբաղդութիւնը կ'ունենայ կորսնցնելու իր հայրը, որ քաղքին մէջ համեստ լուսայարիս մըն էր։ Պատանին Սարգիս կը յաճախէ իր ընտիկ քաղքին Ս.զդ. վարժարանը, ուր պզտիկ հասակէն ցոյց կու տայ ուսչիմութիւն։ Հօրը մահուանէն վերջ 9 տարեկանին կ'երթայ Խարբերդ, ուր այդ անտիական հասակին մէջ իսկ Տաճկերէն դասեր ալ կ'առնէ խոճայէ մը։ Ա.յսպէսով կարճես պատանիին մէջ կը դրուի հիմը այն չէնքին, որով վերջը պիտի փայլէր չափահասութեան մէջ։ Տարի մը վերջ Խարբերդէն կը վերադառնայ Ակն, ուր դերձակի մը քով աշկերտութեան կը դրուի։ Տանտիրայ պատանին տակաւին տեղէն աւելի դրչին, կերպասէն աւելի դիրքին ու թուղթին կու տայ իր ուշադրութիւնը, որով չուտով գինքը խանութէն առնել կը տիպտրին, և կը զրկուի դարձեալ քաղքին Թաղային վարժարանը։

Կ'երեւի թէ 15 տարեկան եղած տանինը պատահին Սարգիս արդէն իսկ ցամքեցուցած էր իր ուսուցիչներուն հմտութեան պաշարը։ Հազիւ 15 տարեկան՝ Ակնէն իբր 5 ժամ հեռաւորութիւն ունեցող Հայ Հոռոմ դիւղ մը կը հրաւիրուի իբրև վարժապետ։ Հոն կը պաշտօնավարէ իբր մէկ տարի, համակրութեան չըջանակ մը տեղծելով իբրեն անուանին չուրջ այդ համալեզու՝ իսկ օտար միջավայրին մէջ։

Հազիւ 16 տարեկան՝ տեղական տվորութեան համեմատ Ակնէն ճամբայ կ'ելլէ դէպ ի Կ. պոլիս, մարդ ըլլալու համար, ինչպէս կ'ըսուի ընդհանրապէս։ Տարիներով պրպտրութիւն կ'ընէ իրեն քա-

դաքակիյ և ազգական Թասապետան վաճառատան մէջ, ու իր այս կեանքէն չատ մը զուարթ մանրամասնութիւններ կը պատմէր մեզի յաճախ։

Բայց ինչպէս Ակնայ մէջ գերձակի, նոյնպէս ալ Պոլիսի մէջ վաճառականի խանութը չէր Սարդիսի նախասիրութիւնը։ Խանութը կամ վաճառատունը հրապոյր չունէր իրեն համար. դպրոցը կը սիրէր, Ուսոպ, Թոզլով չուկան, Պոլիսի զանազան թաղերուն մէջ երկրորդական դիրքով ուսուցչական պաշտօններ կը վարէ դպրոցներու և Ակնցի ընտանիքներու մէջ։ Պոլիսը սակայն զարգացումի, ինքնազարգացումի հիանալի առաջարկ մը կը պարզէր իրեն։ Շուտով կը սորվի պրաուններուն և դրավաճառներուն ճամբան, իր պզտիկ խնայողութիւններովը ձեռք կ'անցնէ օրուան դիրքերը և թերթերը։ Ու արդէն իսկ դրասէր պատանեակը Պոլիսի մէջ կը դառնայ դրամոլ երիտասարդ մը, ու կարող կ'ըլլայ ցոյց տալ ուսուցչական կարողութիւն և արժանիք։ Պոլսէն կը հրաւիրուի Պանոըմա և Պալըքէսիր, ուր արդարև ձգած է յարգելի անուն մը իբրև բարի մարդ և կարող ուսուցիչ։

Պանտրմա–Պալըքէսիրի պաշտօնավարութենէն վերջ Սարդիս էֆ. կ'երթայ Ռոտոսթոյ, այն տեղի Բողոք. վարժարանին ուսուցիչ։ Իբրև կարող ուսուցիչ, քաջ Տաճկարան, այնքան մեծ համբաւ մը կը հանէ քաղաքին մէջ, որ Ս. Խաչ Թաղի ազգ. վարժարանն ալ կը հրաւիրուի Տաճկ. լեզուն աւանդելու։ Ես հոն ճանչցայ ղինքը, ուսակերտի և վարժապետի յարաբերութեանց մէջ, ինչպէս նաև իբրև ընտանեկան սերտ բարեկամ մը։ Իր Ռոտոսթոյ քնակութենէն ոտ կէտը չատ որոշապէս միտքս կ'ինայ թէ մեր վարժապետը մոլի ընթերցող մըն էր, և կը յիշեմ թէ հայրս չատ անդամներ կը խրատէր ղինքը չափ մը դնել իր այդ ընթերցասիրութեան։ Անհաւանական չէ ենթադրել թէ Սարդիս էֆ. այդ իր ծայրայեղ և քիչ մըն ալ անզգոյշ ընթերցասիրութենէն ժառանգեց աչքերու և ջիղերու այն ակարութիւնը, որ ետքը այնքան նեղութիւն կը պատճառէր իրեն։ Ռոտոսթոյէ վերջ ուսուցչական պաշտօնով գացած է Պրուսա, ուր ևս բարի մարդու և բարեջան ուսուցչի անուն մը թողած է։

Անկէ ետքն կը վերադառնայ Ռոտոսթոյ և կ'ամուսնանայ 1879 Մարտ 23ին։ Ամուսնութենէն յետոյ կ'երթայ Ակն, ուր Բողոքականներու վարժարանին մէջ կը պաշտօնավարէ կարճ չրջան մը, և վերջապէս կ'երթայ Էրզրում։ Էրզրումի մէջ Բողոքականայ մանչերու վարժարանին պաշտաղին կը դառնայ։ Հոն նաև իբրև հոգեչունչ քարոզիչ կը սիրուի ու կը յարգուի։ Էրզրում ապրած իրը հնդամեայ չրջանին էր որ Սարդիս էֆ. կ'ակսի հրապարակագրութեան։ Եթէ չեմ սխալիր, իր առաջին յօդուածը գրած է հոկտ 1880ական թուականին, Բէ–ըշ չարաթաթերթին մէջ։ Կը յիշեմ թէ ինչ հետաքրքրութեամբ կը կարդայի իմ հին վարժապետիս թարգմանութիւններն և ինքնագիր յօդուածները, երբ այս վարժարանին և Ր. Գոլէճի մէջ ուսանող էի դեռ։ Էրզրումէն էր որ գարձեալ հրատարակութեան ղրկած է իր առաջին գործը «Կիւլաէոթէ ի Սաար» (Փունջ երկոց) անունով գրքոյկը, ինչպէս նաև Թուրքերէն համառօտ քառարան մը։

Էրզրումէ մեկնելով Պոլիս կու գայ Սարդիս էֆ., և սակայն հիւանդութեան պատճառով անգործ կը մնայ և հաւանաբար իր կեանքին ամէնէն խեղճ ու արգահատելի չրջանը կ'ըլլայ ասիկա։ Իր Պոլիս ընակութեանը միջոցին սակայն կը վաստակի բարեկամութիւնը Տքթ. Թիւրեաքեանի, որուն գլխած էր բժշկուելու համար։ Տքթ. Թիւրեաքեան՝ ինքն ալ բանասէր ու քաջ Տաճկարան և Պարսկագէտ՝ առջի օրէն կը համակրի իր հիւանդին Սարդիս էֆ.ի, և այսպէս սկսած ծանօթութիւնը մեծ մտերմութեան մը կը յանգի, որմէ հարկ չկայ ըսել թէ ամէն կերպով կ'օգտուի հիւանդ ու աղքատ Գասապետանը։

Պոլսէն Պարսկաստան կու գայ Սարդիս էֆ. ոչ սակայն ուսուցչական որոշ պաշտօնով մը, այլ չաւէտ իր քաջքայուած առողջութեանը համար։ Հոս բաւական կը մխիթարի, և սակէ կը հրաւիրուի Աստուածաբան Սբ. Հրեշտակապետ Թաղի ազգ. վարժարանը իբրև Թուրքերէնի ուսուցիչ։ Հոն ալ, ինչպէս ամէն տեղ, կը ճանչցուի իր կարողութիւնը իբրև հմուտ Տաճկագան, բայց խեղճը չատ կարճ միջոց մը միայն կրնայ չարունակել իր պաշտօնը։

Սարդիս էֆ.ի վերջին յայտն ալ Թուած էր հիմա։ Իբրև վարժապետ չէր կրնար գործ գտնել։ Ուսոպ ապրուստի ուրիչ միջոց չունենալուն՝ պզտիկ կրպակի մը անկիւնը կը նստի ու մուրհակներ գրելով իր օրապահիկը կը ճարէ, Աստաղարի մէջ ընտանիքը հոգալու բարեկամներու ձգել ստիպուած։

Վերջապէս անգամ մըն ալ բաղդը ղինքը պարտիզակ կը նետէ ու այս անգամ Բարձրագոյն վարժարանի Թուրքերէնի ուսուցիչ կ'անուանուի, պաշտօն մը, զոր վարեց 16 տարի և այնքան հանգամանօրէն ու արդիւնաւորապէս մինչև իր վերջին չունչը, բաւին ճչդապոյն իմաստասէրը։ Մեր այս

վարժարանին մէջ իբր ուսուցիչ իր կատարած պարտքին և ծառայութեանը վրայ հոս խօսիլ աւելորդ է ինծի համար։ Դուք ամէնքդ կը վկայէք ատոր, տարակոյս չունիմ։ (Շարունակելի)

ՆՈՐԱԿԱՌՈՒՑ ԵԿԵՂԵՑԻՒ ՄԸ ՆՈՒՐՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Հոկ. 7/20, կիրակի, ընդհանուր ուրախութեան և ցնծութեան օր մըն էր Պոլսոյ Բողոք. համայնքին համար։ Նոյն օր հանդիսաւոր և վայելուչ կերպով կատարուեցաւ Նուրմման հանդէսը Կ. պոլսոյ Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ առաջարկն, որ այնքան գեղեցիկ և հոյակապ կառուցուած է Բեբայի Ա.ֆալը-Զէյմէ թաղին մէջ Գերմանական մասունքն մօտիկ։

Կէսօրէ $1\frac{1}{2}$ ժամ առաջ եկեղեցիին դանդակը սկսաւ ուժգին ղօղանջել, երբ Վեր. Երէց Ա. Պ. Շմաւոնեանի հետ ընդ և Ամերիկացի պաշտօնեաներէ, Պատրիարք Հօր, Աւետ. եկեղեցիներու և Թերթերու ներկայացուցիչներէն ու եկեղեցւոյ հոգաբարձութենէն կազմուած պատկառելի թափօր մը իր գլուխն ունենալով Վահէ. Ազգապետ Էֆ-ին երթևեկութեան ուղղուեցաւ դէպ ի առաջարկն արարքն բակը։ Հոս Ճարտարապետ Սահիան Էֆ. Իզմիրլեան արծաթ ափսէով մը մեծ դրան սակէզօծ բանալին ներկայացուց Ազգապետ Էֆ-ի, որ հակիրճ ուղերձ մը հաւ բացաւ «Ցանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ,» մինչ երէցը կ'արտասանէր

«Բաց մեզ, Տէր, զդուռն ողորմութեան
և ընկալ զմեզ ի սրահս քո սրբութեան։»

Իսկոյն երկաւոր ընարեալ յաղնախուռն բազմութիւն մը, որ 2 ժամէ ի վեր անհամբեր կ'սպասէր վողոցը, մուտ գործեց մինչ երգեհոնը վերջին կը տար աքանչելի ներդաշնակութիւն մը։

Շէնքին արտաքին դրան ճակատը կը կրէ սա վերտառութիւնը, «Ամենասուրբ Երրորդութեան եկեղեցի Հայ Աւետարանականաց, 1903 Դեկ. —1907 Հոկ.։» Ներքին դրան ճակատը կը կրէ Սբ. Գիրքէն համար մը. «Իմ տունս աղօթքի տուն պիտի կոչուի բոլոր ազգերուն համար» (Ես. ԾԶ. 7)։ Կարճ միջոցի մը մէջ դրաւուելան բոլոր նստարանները, չորսած երկու կարգի վրայ և չհնուած համակ ընկուզենիէ յոյժ ճաշակաւոր կերպով և ուրիչ բազմաթիւ աթոռներ։ Շատեր ալ ոտքի վրայ մնացին ամբողջ պաշտամունքի միջոցին, որ 2 ժամ տեւեց։

Բեմին վերև խորանին ճակատը կը կրէ Սբ. Գիրքէն մեծագիր և ոսկետառ համար մը. «Բայց ձեզի կ'ըսեմ թէ հոս առաջարկն մեծ մէկը կայ» (Մատ. ԺԲ. 6)։ Բեմին ճակատը կը բաղմէր Վահէ. Ազգապետ Էֆ-ն, իսկ երկու կողմը ծերունազարդ Վեր. Հ. Ս. Յ. Իւթիւճեան և Տր. Ճ. Բ. Կրէն, Վեր. Ա. Պ. Շմաւոնեան, Վեր. Կ. Ներկարարեան, Վեր. Ս. Յ. Զօրիկեան և Փրոֆ. Ց. Հ. Ճէճիզեան, բեմին աջակողմը Ս. Պատրիարք Հօր ներկայացուցիչները, Յակոբ էֆ. Յակոբեան, Բարթող էֆ. Թէլեան և Մկրտիչ էֆ. Մելքէան, Ոսմանեան Կայսերական Նահապետութեան պատուիրակ Մկրտիչ էֆ., Բ. Դրան իրաւազէտ խորհրդականներէն Յակոբ էֆ., Բիւզանդ էֆ. Քէչեան, Ազգապետարանի քարտուղար Կ. էֆ. Սիմոնեըլմեան, ձախակողմը Բ. Գուլէճի նախագահ Վեր. Տր. Կէյթս, Վեր. Հայր Ալէն, Սէնթոփէնթի խմբագիր Մր. Ալէն, Ամերիկեան միսիոնարութեան դանձապետ Մր. Ու. Ու. Բիթ, Վեր. Տր. Հէրիք, Ն. Կ. Գ., Պատ. Կ. Ց. Քերոլեան, Պատ. Գ. Ղ. Գուշտարաճեան, Յ. Գրուելեան Էֆ., Փրոֆ. Ս. Տ. Յակոբեան, աջակողմի առաջին նստարանին վրայ Իզմիրի դատարան Ազգապետական փոխանորդ Կ. Էֆ. Ց. Տոմտայեան, Պրուսայի Ազգապետական փոխանորդ Մ. Էֆ. Նիկողոսեան և եկեղեցիին ներկայացուցիչ Ս. Էֆ. Զարիֆեան, Ատաթաղարի եկեղեցիին ներկայացուցիչ Պ. Էֆ. Ցովակիմեան, Պարահզակի եկեղեցիին ներկայացուցիչ Ց. Էֆ. Ց. Քիւրքճեան, ձախակողմի առաջին նստարանին վրայ Ազգապետարանի գործակատար Առաքել Էֆ. Կէօղիւղէօյիւքեան, ևն. և Աբեհելէ, Բէօշիկթաշ, Ճէրէքէզ Շուբէյէ, Մանչուճ է էֆեճոլ Պատ. Թերթերուն յարգելի ներկայացուցիչները։

Նուրմման սոյն հոգեւոր պաշտօնը բացաւ Վեր. Ս. Իւթիւճեան Ս. Գրոց ընթերցուածով և աղօթքով։ «Եկեղեցիդ ընծանարական» երգէն վերջ Վեր. Զօրիկեան Գ Թագ. Ը. և Ը. գլուխներէն քանի մը հատուածներ կարդաց։ Յետոյ երկաւոր երգիչ խումբը երգեհոնի ընկերակցութեամբ, զոր անձնուիրաբար կ'ածէր Գերմանուհի մը, երգեց «Տէրը իմ հովիւս է» նոր երգը։ Ապա Վեր. Ներկարարեան Դոր. Ժէ. 11էն և Է. 49էն սկսելով քանի մը համար կարդաց։

Ապա Վահէ. Ազգապետ Էֆ. ոտքի ելաւ և ըսաւ. «Կէս դար առաջ մեր Վեհ. Սուլթանին երջանկայիշատակ հօր օրով մայրաքաղաքիս Գերման գաղութին ընկերակցութեամբ գնուեցաւ այս գեղեցիկ եկեղեցիի մը չինութեան համար։ Գոհութեամբ կը յիշատակենք թէ մեր Վեհ. կայսրը իր սովորական բարեսրտութեամբ $2\frac{1}{2}$ տարի առաջ կայս. բարեհաճ իրատով մը արտօնեց մեզ եկեղեցի մը չինել այս գեղին վրայ։ Եւ այսօր բարեպաշտու-

Թիւնն ու երջանկութիւնն ունինք Ն. Կ. Վեհափառութեան բարձր հովանիին տակ կատարելու մեր այս նորակառոյց եկեղեցիին նուիրման հանդէսը։» Յետոյ Վսեմ. Ազդապետ Էֆ. Օզոսատիան Սուլթանին արեւշատութեան և թանկագին կեանքի համար Թուրքերէն լեզուով մաղթանք մը, որուն ունկնդրեց ժողովուրդը յոտնկայս և որուն «ամէն»ներով ձայնակցեցան բոլոր ներկաները։

Փրոֆ. Ճէճիզեան խօսեցաւ «Նուիրման Քահանայ»ը այնքան պերճաբարբառ, յանկուցիչ և իմաստալից։ Բարոզին նիւթն էր. «Բայց մինչ Աստուած իրաւունէ երկրիս վրայ պիտի բնակի՞. ահա երկինքը ու երկնից երկինքը քեզ չեն կրնար պարունակել. ո՞ր կը մնայ ատ իմ չինած առունս» (Գ Թագ. Ը. 27)։

Երգիչ խումբը սրտառուչ կերպով և ներդաշնակօրէն երգեց «Նուիրման Երգը» (*), որ առանձին թուղթի վրայ տպուած և ներկաներուն ցրուած էր։ Երգին հեղինակն է Բազոր. համայնքին ծանօթ դրագիտասէր և նորակառոյց եկեղեցիին հովուին մայր Տիկ. Շ. Հ. Շմաւոնեան։

«Նուիրման պաշտօն»ը յոյժ վսեմ եղաւ։ Վեր. Շմաւոնեան կը կարդար պաշտօնէին մասը, որուն ժողովուրդը միաբերան կը պատասխանէր, «Կը նուիրենք այս տաճարը։»

Ապա Վեր. Շմաւոնեան ըսաւ. «Աստուածոյ ողորմութեամբ, Ն. Կ. Վեհափառութեան չնորհիւ և բարեսէր անձերու ատատաձեռն նուէրներով վերջապէս կարող եղանք ի գլուխ հանել մեր եկեղեցիին շինութեան գործը։ Այս նուիրման հանդէսին առիթով չնորհակալութեամբ պիտի ընդունուին նաւակատիքի նուէրներն անոնց, որոնք փափաքող են Աստուծոյ տան պայծառութեան։» Եւ եկեղեցւոյ չորս անգամներ պնակ չրջարկեցին ժողովրդեան մէջ, մինչ երգիչ խումբը առանձին կ'երգէր երգահանի ընկերակցութեամբ։ Գոհացուցիչ գումար մը –73 ոսկի– գոյացաւ, որուն 100 տոլարը (20 Անգլ. ոսկի) աղնուապար ղրկած էր Ամերիկայեցի Տէար Պ. Պ. Գալբեան։ Պնակները վեհերոտեցան լեմին առջեւի սեղանին վրայ և Վեր. Երէցը գոհացաւ Աստուածմէ և անոր օրհնութիւնը հայցեց տուողներուն և տուբերուն վրայ։ Գումարը պիտի յատկացուի եկեղեցւոյ չինութենէն գոյացած 300 ոսկիի չափ պարտքի մը վճարման։

Տր. Կրկին սրտաբուղխ բառերով մատոյց Նուիրման Աղօթքը, որուն մէջ Աստուծոյ օրհնութիւնները հայցեց մանաւանդ Մայր Եկեղեցիին պաշտօնէութեան և համայն Քրիստոնեայ եկեղեցիներու վրայ։ —Փառաբանութեան Երգէն վերջ Վեր. Հ. Ս. Ի. Իւթիւճեանի Առաքելական օրհնութեամբ (դրարար) փակուեցաւ Նուիրման այս պատմական և պատուական հանդէսը։

Կէսօրէ 2 ժամ վերջ, եկեղեցին դարձեալ լեցուած էր երկսեռ հոծ բազմութեամբ։ Այս անգամ լեմին վրայ կը գտնուէին Վեր. Հ. Ս. Ի. Իւթիւճեան, Ր. Գոլէճի նախկին անօրէն Տր. Ճ. Ուշպըրն, Տր. Հ. Պ. Մատթէոսեան, Ամերիկեան Քոլէճի համգգրատպատ Վեր. Հ. Մ. Սլէն, Վեր. Ս. Պ. Շմաւոնեան, մայրաքաղաքիս Յոյն Բողոքական ներու հովիւ Վեր. Տիմիթրաքոփուլօ և Լանկայի եկեղեցիին Հոգաբարձութեան ատենապետ Գ. Էֆ. Պ. Կարմիրեան։

Այս անգամ ներկայ էին նաև մայրաքաղաքիս Գերմանի գեսպանատան մատան հովիւ Վեր. Կոմս Լուտիհաուս, Եանիկըզն Զըրէկի հովիւ Վեր. Մր. Ֆրաս, Ր. Գոլէճի վոխ-անօրէն Փրոֆ. Էնաբըրըն, նոյն հաստատութեան Պուլկարերէնի ատենապետ ուսուցիչ Փրոֆ. Բանարէլֆօֆ, եւն.։

Սոյն հոգեւոր պաշտօնը սկսաւ Տէրտենական Ա. զօթքով, զոր երգիչ խումբը երգեց։ Յետոյ եկեղեցիին հովիւը կատարեց 12 միրտութիւն, որոնց 6ը արու և 6ը էգ։ — Նոր Կտակարանէ ընթերցուած մը վերջ, երգիչ խումբը երգեց նոր և գեղեցիկ երգ մը։

Ապա յետագայ կարգաւ ուղերձներ խօսեցան, 1. Շինութեան մանսախուտրի առենապետ Տր. Մատթէոսեան էֆ., որ չինութեան գործին պատմութիւնն ըրաւ, 2. Տր. Ուշպըրն, որ Անգլ. լեզուով իր խնդակցութիւնները և չնորհաւորութիւնները յայտնեց, 3. Լանկայի եկեղեցիին ներկայացուցիչ Կարմիրեան էֆ., որ նոյն եկեղեցիին անկեղծ և սրտագին խնդակցութիւնները ու բարեմաղթութիւնները յայտնեց, 4. Յոյն Բողոք. եկեղեցիին ներկայացուցիչ Վեր. Տիմիթրաքոփուլօ, որ Յունարէն խօսեցաւ և 5. Վեր. Հ. Մ. Սլէն, որ Հայերէն լեզուով խօսեցաւ։ Սոյն հինգ ուղերձները, ի լոյս առեալ Արզը, ամէնքն ալ գրաւոր էին։

Այս պաշտաման առաջին մասը լրացաւ երգով մը։ Բառորդ ժամէ գադարէ մը վերջ սկսաւ երկրորդ մասը, որուն մէջ 16 անձեր –7ը արու և 9ը էգ– եկեղեցւոյ անդամ ընդունուեցան։ Ի վերջոյ կատարուեցաւ Հաղորդութեան Ս. Խորհուրդը։ Սեղանին կը սպասարկէին 8ՅամԱայ ծերունի Վեր. Իւթիւճեան և եկեղեցիին երիտասարդ հովիւ Վեր. Շմաւոնեան։ Դարձեալ փառաբանութեան երգ, և Վեր. Իւթիւճեան Առաքելական օրհնութիւնը տուաւ և ահա փակուեցաւ իր տեսակին մէջ հին զգական սոյն հոգեւոր պաշտօնը, որ տեւեց 2 ժամ տեւած էր։

Գ. Ս. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

(*) Հրատարակութիւնը ուրիչ առիթով,

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաք. Երեքշաբթի Սբրդա ի Շէրիֆի հանդէսը տեղի ունեցաւ։ Վեհ. Կայսրը ժամը 6ին (Ը. Թ.) քառաձի փառաւոր կառքով մը Կայս. պալատէն եւ կաւ Օրթաքէօյի Փաշա իսկէլէսիի քարափը։ Անտի մտաւ Սէյիւ-պլէ- Կայս. չոգենաւը եւ վերնայարկին վրայ բազմեցաւ իր մանաւոր վայրը։ Անմիջապէս մեծ կայմին վրայ պարզուեցաւ Կայս. մանաւոր դրօշը։ Ժամը 6½ին Ն. Կ. Վեհափառութիւնը նաւային թափօրով մը ուղղուեցաւ դէպ ի Թոփխանէ պալատան քարափը, ուր ցամաք ելաւ եւ, զարձեալ չգիտեմ կառքով, գնաց մինչեւ երրորդ դուռը, անտի ալ հետիոտն Պալատա քէօշկը։ Կրօնական հանդէսին աւարտելէն ետքը երեկոյին Ն. Կ. Վեհափառութիւնը նոյն թափօրով ու ճամբով Կայս. պալատ վերադարձաւ։ Նաւահանգստի բոլոր նաւերը զրօչազարդուած էին ի պատիւ այս մեծ հանդէսին։ — Խանէական ը Ալ Օսման պատուանշանը Իտալիոյ Թագաւորին տանող պատուիրակութիւնը կիրակի Հռոմ ժամանեց։ — Հայ Հռոմէականներու Կ. Պատրիարքը, գործակատար Յովսէփ Էֆ. Շէհրլեանի հետ, պատիւ ունեցաւ մասնակցիլ Կայս. պալատան Իֆթարի սեղանին։ — Նկատելով որ Պէյլերպէյլիի այն չէնքերը, ուր իրենց դասերուն կը հետեւին Սուլթանիէյ վարժարանին ուսանողները, սկսած են անբաւական դալ, ձեռնարկուեցաւ ուրիշ չէնք մը եւս նորոգել նոյն նպատակով։ — Սահմանին կարգի Միճիմիէյ պատուանշան չնորհուեցաւ Աբրահամ փաշա Բարթոզի եւ երկրորդ կարգի Շէֆաքաթ՝ անոր դաեր Տիկին Րոզ Րէիզեանի։ — Կեսարեաններու եւ անոնց պահանջատէրերուն միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ, եւ Միհրան էֆ. Կեսարեան արտօնուեցաւ իր գործը չարունակել՝ 35,000 ոսկիի պարտքին հարիւրին 30ը երեք տարիին վճարել յանձն առնելով հարիւրին 10 ակռոսով։

Նահանգներ. Էրզրումի նորընծաեր կուսակալ Աալի Իւլ Վէհապ փաշա իր պաշտօնավայրը ուղեւորեցաւ։ — Հէքքարիի կառավարիչ Ալի Բիլա պէյ փոխ կուսակալի պաշտօնով Վան փոխադրուեցաւ։ — Վեհ. Սուլթանի բարեհաճ հրամանով երկրագործական Դրամատունը 100,000 ոսկիի փոխառութիւն մը պիտի ընէ Օսմ. Կայս. Պանքային, սերմ եւ դրամփոխ տալու համար Էսիրնէի եւ այլ նահանգներու կարօտ երկրագործներուն։ — Անցեալ տարի Թուրքիայէ Պարսկաստան ղրկուած է 232,844 տուփ չիբուքի հունտ։ Այս քանակը կը կազմէ Պարսկաստան ներածուած հունտի 90 առ հարիւրը։ — Թաղէմունիի Զայ Ճուման կեդրոնին մէջ հետազրաթել հաստատուեցաւ։ — Հայատրիա չայէ Փէնաիք երկաթուղիի երկրորդ գծի մը չինութեան պայմանագրին եւ յանձնառութեան գրին վաւերացեալ օրինակները Բ. Դրան կողմէ Հանրօգուտ գործերու նախարարութեան ղրկուեցան։

Այլայլ. Օսար երկիր գտնուող ազ-Իսլամ Թրքահպատակներու անվճար տուրքերը անոնց լինչքերէն պիտի գանձուին։ — Կրթական նախարարութիւնը ամէն կողմ ծանոյց նահանգներու ազ-Իսլամ վարժարաններուն մէջ Թուրքերէնի դասատուութիւնը կարող ուժ վկայեալ ուսուցիչներու միայն տալ, որպէս զի չրջանառարաններուն վրայ Իտաալիէ վարժարանները մանել։ — Կայս. հրամանի մը համաձայն այսուհետեւ քաղաքներու, գիւղաքաղաքներու եւ արուարձաններու կալուածներու եւ գերեզմաններու տուրծախի եւ այլ գործառնութիւններու համար հինդական գահ. պիտի գանձուի, իսկ գիւղերու չրջակայից գեղերուն համար երեքական գահ., արձանագրութիւն հանելու համար 1,000ին եւ կոտորակներու համար 2 գահ., իսկ արձանագրութեան սրբագրութեան, փոխոխութեան եւ բաժանման գործողութիւններու եւ մահիւլներու վաւերացման համար 4 գահ.։ — Հանր. Պարտքի Վարչութեան կողմէ քննիչի, Թարգմանիչի եւ այլ պաշտօններու համար կատարուած մրցումը աւարտեցաւ եւ կը ծանուցուի թէ ընտրեալներուն մեծ մասը Միլքիյէ, Իրաւաբանական եւ Սուլթանիէյ վարժարաններուն չրջանաւարտներէն են։ — Փոքր Սայիտէ եկող նաւերը 48, իսկ Թականտոկէ եկած նաւերը երեք օրուան քառանիւնայի պիտի ենթարկուին որոշեալ մաքրանոցներու առջեւ։

*մունիի պահպանութեան դէմ գործածուած չիճուկը օգտակար արդիւնք ունեցած է։ — Սահմոսի կառավարիչը որոշած է էվքալիպթոս ծառի հունտէն 150 կրամի չափ գնել եւ անոր մշակութիւնը տարածել՝ օդ մաքրելու յատկութեանն համար։ — Կայս. հրամանով մը արգելուեցաւ խոտ, յարդ եւ գարի արտածել Սէլանիկի, Մանաստիրի եւ Գաւալայի նահանգներէն։ — Գաղթեմունիի կուսակալութիւնը ձեռնհաս պաշտօնատան տառջարկած է, որ Ամասրիի եւ Իսկէպլուի նաւահանգիստները չինուին եւ Սինոպ, Վէզիրքէօփրիւի ճամբով, մինչեւ Սըվազ նեղ գծով երկաթուղի մը հաստատուի։ — Անթալիոյ Հիսար Ջամար պիւղին մօտ անտառային հրդեհ մը 2,100 եղևին եւ այլ ծառեր այրած են։ Ատանայի Գարչըեափա ըսուած պիտական անտառին մէջ ալ 200 արտաւար գետնի վրայ 38 ժամու հրդեհ մը 4,000 ծառ այրած են։ — Գաղթեմունիի Զայ Ճուման կեդրոնին մէջ հետազրաթել հաստատուեցաւ։ — Հայատրիա չայէ Փէնաիք երկաթուղիի երկրորդ գծի մը չինութեան պայմանագրին եւ յանձնառութեան գրին վաւերացեալ օրինակները Բ. Դրան կողմէ Հանրօգուտ գործերու նախարարութեան ղրկուեցան։

Այլայլ. Օսար երկիր գտնուող ազ-Իսլամ Թրքահպատակներու անվճար տուրքերը անոնց լինչքերէն պիտի գանձուին։ — Կրթական նախարարութիւնը ամէն կողմ ծանոյց նահանգներու ազ-Իսլամ վարժարաններուն մէջ Թուրքերէնի դասատուութիւնը կարող ուժ վկայեալ ուսուցիչներու միայն տալ, որպէս զի չրջանաւարտներուն վրայ Իտաալիէ վարժարանները մանել։ — Կայս. հրամանի մը համաձայն այսուհետեւ քաղաքներու, գիւղաքաղաքներու եւ արուարձաններու կալուածներու եւ գերեզմաններու տուրծախի եւ այլ գործառնութիւններու համար հինդական գահ. պիտի գանձուի, իսկ գիւղերու չրջակայից գեղերուն համար երեքական գահ., արձանագրութիւն հանելու համար 1,000ին եւ կոտորակներու համար 2 գահ., իսկ արձանագրութեան սրբագրութեան, փոխոխութեան եւ բաժանման գործողութիւններու եւ մահիւլներու վաւերացման համար 4 գահ.։ — Հանր. Պարտքի Վարչութեան կողմէ քննիչի, Թարգմանիչի եւ այլ պաշտօններու համար կատարուած մրցումը աւարտեցաւ եւ կը ծանուցուի թէ ընտրեալներուն մեծ մասը Միլքիյէ, Իրաւաբանական եւ Սուլթանիէյ վարժարաններուն չրջանաւարտներէն են։ — Փոքր Սայիտէ եկող նաւերը 48, իսկ Թականտոկէ եկած նաւերը երեք օրուան քառանիւնայի պիտի ենթարկուին որոշեալ մաքրանոցներու առջեւ։

—Էսքիշեհիրի չուխայի վաճառատունը ի Կ. պոլիս 120,000 ոսկի բացով անանկացաւ։ — Եգիպտոսի մէջ ժանտախտին երեւնալէն ի վեր 1,685 հոգի վարակուած եւ 1,228 հոգի մեռած են։ — Բէյրութի Վարչութեան անցեալ տարւոյ Սեպտ. հասոյթը եղած էր 20,000,000 դահ., իսկ ներկայ տարւոյ Սեպտ. հասոյթը եղած է 20,900,000։ — Պուլկարիոյ եւ Արեւելեան Րումելիի մէջ պաճարախտ ծագած է, եւ այն կողմերէն ի Թուրքիա անասուններու մուտքը խափան արգիլուած է։

Ա.-Եպ. Ֆոլ Կիրակի վայելուչ չքով կատարուեցաւ Բերայի Նորակառոյց եկեղեցիին նուիրման հանդէսը ներկայութեամբ հոծ եւ ընտիր բազմութեան մը, որ 4-5 հարիւր հոգիէ կը բազկանար։ Թերթիս մէկ ուրիշ էջին վրայ կը գտնուի արգէն հակիրճ նկարագրութիւն մը։ Ազգային մամուլը, որ լիովին ներկայացուած էր հոն, չաքիռանոս մէջ հաղորդեց նկարագրականներ եւ տեղեկատուութիւններ, որոնցմէ կրնան ընթերցողները որոշ տեսնել, ինչպէս կը տեսնուէր նոյն օր հանդիսականներու ուղղակի յայտարարութիւններէն եւ դէմքերու արտայայտութիւններէն, թէ տաճարը իր պարզ ու ճաշակաւոր յարդարանքով եւ կարգաւոր ու վսեմ պաշտօնով ընտիր ապաւորութիւն մը թողուց ամէնուն վրայ։ Կը յուսանք թէ յարմար առիթով մը պիտի կրնանք Թերթիս մէջ հրատարակել յիշատակելի այդ օրուան քարոզը եւ ուղերձներէն մէկ երկուքը։ — Բլեթ. հոպ. Մխիթեան Գորթ. Փողոսը, որ այս չաբթու պիտի գումարուէր, յետաձգուեցաւ անպատճառէն ոմանց լացակայութեան պատճառով։ — Կազգ. եկեղեցին. Մխիթեան հոգեւոր ժողովը որոշած է մինչեւ յառաջիկայ Դեկ.ի վերջը Ազգապետարանի համար 25 ոսկի հաւաքել իր չրջանակին մէջ, եւ երկու անդամ անուանած է նուիրակներու ժողովին համար։ — Մամուրեթ իւլ Ազիզի կուսակալը Մարքերդի կառավարչին եւ ուրիշ հետեւորդներու հետ Սեպ. 27ին Եփրատ Գոլճ այցելած եւ արժանավայել պատիւներով ընդունուած է։

Հայ Ֆոլ. Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը, որ տովուապետական պտոյտի ելած է, անցեալ չաբթու Մարքերդ ժամանեց իր ծննդավայրը եղերդի այցելելու նպատակով։ Եփրատ Գոլճի վարչութիւնը այդ առիթով արձակուրդ պիտի տար աշակերտներուն, որպէս զի պատեհութիւն ունենան ներկայ ըլլալ Ն. Ս. Օծութեան ի պատիւ կազմակերպելի հանդէսներուն։ — Երուսաղէմի հաշուեքննիչ յանձնաժողովը, կ'ըսուի, երեք գործ ունի առ այժմ. նախ ճշդել վերջին երկու տարիներու հաշիւը, երկրորդ ձեռնարկել նախորդ տարիներու հաշուական քննութեան, որու համար կ'սպասէ Պատրիարքարանէ առաքելի իր 73 կտոր հաշուեթուղթերու եւ ցուցակներու, եւ երբորդ հիմնական կարգադրութիւններ ընել հաստատակից եկեսդեայց մը պատրաստելու համար։ — Մարաշի հրկիզեալ Սբ. Գէորգ եկեղեցիին վերաշինութիւնը, որ Համբարձման Տօնին օրը սկսաւ, դրեթէ աւարտած է, եւ այժմ Շէքերաէրէ թաղին մէջ կը բարձրանայ ուժգ բարձր սիւնի վրայ հաստատուած չքեղ գմբէթ մը։ Շինութեան դրամը դրեթէ ամբողջովին հանգանակուած է հիմնարկէքին օրը։ — Ուրֆայի նախորդ առաջնորդ Տ. Անանիա Վրդ.ը չաբաթ Պէյրութէ մեկնած է մայրաքաղաքս դալու համար։ —Պէրպէրեան Վարժարանի հիմնադրին անդրանիկ որդին Օննիկ էֆ. Պէրպէրեան, Եւրոպայի մէջ իր ուսումը կատարելագործելով, մայրաքաղաքս եկաւ նոյն վարժարանին պետական ճիւղին մէջ բաժին մը առանձնել։ — Պօղոս փաչա Նուպար, Պատրիարք Հօր առաջարկութեամբ, պաշտպանութիւնն առանձնոց երկու աղքատ ուսանողներու, որոնք Մանիսէլիէ պիտի երթան իրաւաբանութիւն ուսանիլ։ Առնք, բայց ի ճամբու ծախքին, երեք տարի ամսական 150ական ֆրանք պիտի առանան։ — Էսքիշեհիսար լեզուի համար մրցման քննութեան մը մէջ, որ տեղի ունեցաւ Լոնտոնի Բաղաքապետարանին մէջ, Հայ աղջիկ մը, Օր. Զ. Պօյաճեան, առաջիններէն մին հանդիսացաւ։ — Սեպ. 30ին Պիթլիսի մայր եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է հանգուցեալ Նուպար փաչայի համար, եւ Առաջ. եկեղեցիներու պետեր եւս ներկայ գտնուած են։ —Սըվազի նորընտիր առաջնորդ Տ. Թորգոմ Ծ. Վրդ.ի եւ Անտիոքի Կաթողիկոսական փոխանորդ Տ. Մկրտիչ Թապաքեան Ծ. Վրդ.ի առաջնորդական Պէրաթները Պատրիարքարան յանձնուած են։

Յոյն Ֆոլ. Կայս. Նորին մը համաձայն երկու Յոյն պատանիներ ձրիաւարժ պիտի ընդունուին Սուլթանիկէ եւ 15 պատանիներ ալ պետական միւս բարձրագոյն վարժարանները։ — Սմերիկեան երէց մը, Բաֆայէլ Մորկըն, Օրթոդոքսութիւնն ընդունելու եւ դարձեալ քահանայ եղաւ։ — Ալեքսանտրը Ռոբճիասիսի կտակին դործադիր մասնախուռրը ձոռճիասիսի կտակին դործադիր մասնախուռրը դումարելու եւ որոշեց տարեկան 3,000 ոսկիի հասոյթին երկու երրորդը միայն բաժնել բարեսիրական հաստատութիւններու։

Դրամական.	Հոկ. 11/24		
Օսմ. Միացեալ Օ. Ո.	100 05	Րուսլ. երկթղ. ֆր.	161 25
Մէճիտիէ	107 32	Նաբուլէոն	87 14
Մէճիտիէ	100	Գըլմիկ	50
Մահր արծաթ	104 25	Անգղ. ոսկի	109 37
Ռուսիոյ բոլ	91 10	Մահէթ	8 65

ԱՐՏԱՔԻՆ

Լահէյ Դեսպանախորհուրդը. Հոկ. 16ին Դեսպանախորհուրդը իր Թ լիագումար նիստը ունեցաւ։ Սըր Էա. Ֆրայի առաջարկով հետեւեալ բանաձեւը քուէարկուեցաւ 38 ձայնով և վեց ձեռնպահութեամբ. «Դեսպանախորհուրդը՝ ստորագրող տէրութիւններուն կը յանձնարարէ որդեգրել ծրագիրը զոր քուէարկած է իրաւարարութեան ատեանի մը հաստատման համար, և զայն գործադրել երբ համաձայնութիւն գոյանայ դատաւորներու ընտրութեան և ատեանին կազմութեան նկատմամբ։» Ցետոյ միաձայնութեամբ (Թէև չորս վերապահութեամբ) որդեգրեց բարեփոխեալ օրինակը «միջազգային վէճեր խաղաղութեամբ կարգադրելու պայմանագրութեան,» որ 1899ին ընդունուած էր և որ հիմա ոչ նուազ քան 94 յօդուածէ կը բաղկանայ։ Պայմանագրութիւններէ ծագում առնող հանրային սովորական պարտքեր գանձելու համար պիտի գործածուի սահմանի տակ առնելու առաջարկը ընդունուեցաւ 39 ձայնով և հինգ ծանօթ ձեռնպահութեամբ։ Առաջարկին այժ առող Հարաւ-Ամերիկեան պատուիրակութիւններուն մեծամասնութիւնը ձեւական վերապահումներ ըրին։ Լաւ տեղեակ են թէ արդի Դեսպանախորհրդին յայժ սակաւաթիւ յաջողութիւններէն մին չհետեւան պարտքերու գանձման համար սա կանոնը հաստատելով թէ պահանջատէր տէրութիւնները նախ իրաւարարութեան բոլոր միջոցները սպառելու և ապա զինուորական այժ գործածելու են։ Սակայն կը համարին թէ իրենց յաջողութիւնը զիրենք չպարտաւորեր Տրահօի վարդապետութենէն յուսահատութեան մը նշանակեց մը լքանել, այնպէս որ զինու գործածումը խափան պիտի արգելուի։ Պատճ կ'ըսեմ, իրրեւ տեղեկաբեր, կարդայ Հոկ. 11ին քուէարկուած պարտաւորիչ իրաւարարութեան վերաբերեալ յայտարարութիւնը։ Սկզբունքի այս ճանաչումը սա յայտարարութեան հետ թէ գործադրելի է և «խոստովանութեան» մը հետ թէ Դեսպանախորհուրդը զայն գործադրելու իր անյաջող ջանքերուն մէջ «իրաւաբանական հակաճառութեան» սահմանները չանցաւ, արժանաւորել հանդիսուեցաւ և որդեգրուեցաւ։ Ամերիկա և Ճափոն բոնեցին նոյն դիրքը զոր յանձնաժողովի մէջ ծանուցած էին և ձեռնպահ մնացին, նմանապէս Բուլղարիա։ Հոկ. 17ին Դեսպանախորհրդին ի լիագումար նիստը տեղի ունեցաւ։ Ժամանակին մեծ մասը խմբագրութեան մանրամասնութիւններուն վրայ Մ. Ռընօի տեղեկատուութեան նուիրուեցաւ։ Ցետոյ երջնական ատեանագրութիւնը քուէարկուեցաւ։ Այս վաւերագրին նշանակելի մէկ հանգամանքը սա է որ կ'ակսի նաղուրթեան Դեսպանախորհուրդը նկարագրել իբրեւ «Հաճ Միաց. Նահանգներու Նախագահէն առաջարկուած և Ամենայն Ռուսաստանեայց Կայսեր հրաւէրով դումարուած։» Ատենագրութիւնը կը թուարկէ 13 պայմանագրութիւն և յայտարարութիւն մը, որոնք առանձին որոշումներու նիւթ պիտի ըլլան և տէրութիւններու լիազօր պատուիրակներուն պիտի ստորագրուին։ Այս պայմանագրութիւններուն նիւթերը հետեւեալներն են. Միջազգային վէճերու խաղաղական լուծում, մուրհակաւոր պարտքերու գանձում, Թշնամութիւններու բացում, ցամաքային պատերազմի օրէնքներ և սովորութիւններ, չէզոք տէրութիւններու և անհատներու իրաւունքներ և պարտականութիւններ ցամաքային պատերազմի ժամանակ, Թշնամի տէրութեան առևտրական նաւեր Թշնամութիւններու բացման պահուն, առեւտրական նաւերու մարտանաւի փոխարկում, ընդհանուր ականներու վնասում, նաւային ռմբակոծում պատերազմի ժամանակ, Ժընեվի պայմանագրութեան սկզբունքներու կիրարկում նաւամարտի ժամանակ, գրաման իրաւունքի ինչ ինչ սեղմումներ ծովային պատերազմի մէջ, նաւային գրաւումներու միջազգային ատեանի մը հաստատում, չէզոք տէրութիւններու իրաւունքներ և պարտականութիւններ ծովային պատերազմի ժամանակ, և օդապարիկներու մէջէ ռումբեր ու պայթուցիկներ արձակելու արգիլքին վերաբերեալ յայտարարութիւնը։ Պայմանագրութիւնները կընան տեւէ ժամանակ ստորագրուիլ մինչեւ Յուն. 30, 1908։ Ասկա կու գայ յայտարարութիւն մը պարտաւորիչ իրաւարարութեան նկատմամբ և որոշում մը թէ վախաքելի է որ կառավարութիւնները պնդուորական ծախքերը զեղչելու խնդիրը ուսումնասիրեն։ Ցետոյ կու գան հինգ բաղձանքներ։ Առաջնով կը յանձնարարուի իրաւարարութեան ատեանի մը ծրագիրը։ Երկրորդով վախաք կը յայտնուի որ իշխանութիւնները պատերազմի ժամանակ իրենց մասնաւոր պարտականութիւն համարին խաղաղասիրական յարաբերութիւններ և մանաւանդ առևտրական և ճարտարական յարաբերութիւններ յառաջ բերել և պաշտպանել պատերազմիկ տէրութիւններու և չէզոքներու բնակիչներուն միջև։ Երրորդով վախաք կը յայտնուի որ տէրութիւնները իրենց երկրին մէջ հաստատուած օտարհպատակներու դիրքը պնդուորական տուրքերու նկատմամբ կանոնաւորեն մանաւանդ պայմանագրութիւններով։

Զորրորդով կ'ուզուի որ ծովային պաահերազմը յանձնուի Դեսպանախորհրդին խորհրդածութեան նիւթ ընելու եւ կը փափաքուի որ աէրոպլանները ամէն պարագայի մէջ, որչափ հնար է, նաեւ մարդի համար ալ գործադրելի ընեն ցամաքային պահերազմի օբէնքներուն եւ սովորութիւններուն վերաբերեալ պայմանագրութիւնը։ Հինգերորդով, զոր Պատն ա'ելմուրնել ըը Գոնսթան (Ֆրանսա) առաջարկեց, կ'ուզուի որ ամէն աէրոպլան զեղարուեստական նիւթեր եւ արուեստագործութիւններ նուիրէ Լահէի Խաղաղութեան պալատան։ — Խաղաղութեան երկրորդ Դեսպանախորհուրդը, որ Յնս. 15ին գումարուեց իր առաջին նիստը, պաշտօնապէս փակեց իր նստաշրջանը Հոկ. 18ին։ Սրահը փառաւորապէս լուսաւորուած եւ տեսարանը արտասովոր կերպով ոգեւորուած էր դիւանագիտական մարմնի ներկայացուցիչներուն եւ պատուիրակներուն ընտանիքներու անդամներուն ներկայութեան հետեւանքով։ Հանդէսը ուշադրաւ եղաւ Դեսպանախորհրդի Նախագահ Մ. Նէլիուովի, Սըր Լոյ. Ֆրայի (Անգղիա), Մ. Յուձուքիի (Ճափան), Մ. Սամասա Խանի (Պարսկաստան) եւ ուրիշներու ազնիւ եւ պերճ ճառերուն համար։ Շնորհակալութեան հեռագիրներ ղրկուեցան Վիլհելմինա Թագուհիին, Նախագահ Բոզէվէլթի եւ Թուալոյ Զարլին։ Վերջին ճառախօսը եղաւ Հոլանտայի Ա.պատքին գործերու նախարարը, որ իր Վեհապետին եւ Հոլանտական կառավարութեան երախտագիտութիւնը յայտնեց Դեսպանախորհրդին Լահէի մէջ գումարման համար եւ խոստացաւ անոր ջերմ հիւրընկալութիւն մը ընել երբ երրորդ անգամ գումարի։

Հակաճափոնական ջրհոսը, Սէթլիա. Հոկ. 15ին հակաճափոնական ուրիշ չարժում մը, առաջինէն աւելի ծանր, տեղի ունեցաւ ի Սան Ֆրանսիսքօ։ Երկու Ճափոնցիներ հիւանդանոց տարուեցան ծանր կերպէս վիրաւորուած, տասն ուրիշներ ալ նուազ վիրաւորուած։ Բոլոր ոստիկանութիւնները զօրակոչուեցան, մեծ մասամբ բերերէն ոստիկաններու որոնք աշխուժով գործած կ'երեւին։ Գինուած ոստիկանութիւնը մը Ճափոնական լուսարանի մը պատուհանը չարչարեց։ Լուսարանատէրը բանեց մարդուկը եւ ոստիկանութեան լուր տուաւ։ Ընդհուպ խուժան մը հաւաքուեցաւ եւ Ճափոնցիին խանութը քանդուեցաւ։ Ընդհանուր խանգարութեան մը մեծ վտանգ կար։ Բայց բարեխառնաբար ոստիկանութեան կորովի միջամտութիւնը անոր առջեւն առաւ։

Մահաբեր պէյս, Սէթլիա. Վառօդի գործարան մը, Իրվինկտա նահանգին Ճոնսթաունի քաղաքին հարաւակողմը հասատուած, Հոկ. 15ին օդն ելաւ եւ կէս մղոն չառաւիղով չրջանակի մը մէջ գանուած ամէն չէնք պայթումին վրաւ եւ Ճոնսթաունի մէջ գանուող գրեթէ ամէն անձ քիչ չատ վնասուեցաւ։ Զորս զատ պայթումներ եղաւ։ Առաջինը որոշ լսուեցաւ 68 մղոն հեռու Ինտիանափոլիս քաղաքին մէջ։ Զգացուեցաւ նաեւ ի Սինսինաթի, ուր երկրաչարժի թեթեւ ցնցում մը կարծուեցաւ։ Ճանչցուած դիակներու պաշտօնական թիւը 31 է, իսկ ծանրապէս վնասուողներու թիւը 18։ Ընկերութեան հասած վնասն է 56,000 Սնգղ. ոսկի, իսկ քաղաքին հասածը՝ 100,000։

Փիլիպպեան Կղզեխումբը. Հոկ. 16ին Միաց. Նահանգներու Պատերազմական նախարար Մր. Թաֆթ պաշտօնապէս բացաւ Փիլիպպեանց Ազգ. ժողովը խուռն բազմութեան մը ներկայութեամբ։ Իր ճառին մէջ կրկնեց երկու տարի առաջ յայտնուած սա գաղափարները թէ կղզեխումբը ինքնավար դրութեան պատրաստ պիտի չըլլայ դէթ իրը 30 տարի, թէ ինք հաւատք ունի կղզեցիներուն օբէնսդրական կարողութեան վրայ եւ ի վերջոյ թէ Ամերիկեան կառավարութիւնը դիտաւորութիւն չունի կղզեխումբը ծախելու։

Ասպրէյ-Հոնդուրաս նոր պայմանագրութիւնը. Մարքային եւ առեւտրական պայմանագրութեան դէմաւոր կէտերը հետեւեալներն են. երկաթ պետութեան իւրաքանչիւր անդամը մաքսային ուրոյն բայց միեւնոյն սակագոյնն ունի։ Հոնդարիա յանձն կ'առնէ երկաթուղիի ուղղակի հաղորդակցութիւն դիւրացնել Աւստրիոյ եւ Տալմացիոյ միջեւ։ Հոնգարիա կը ձեռնարկէ բարեխոսել իր բերքի եւ արժէքղրի սակարանային օբէնքները եւ թոյլ չտալ որ չահադիտական սակարկութիւններ ըլլան, որոնք Աւստրիոյ մէջ արգելուած են եւ մինչեւ հիմա ծախուած էին Պուտափէշթի մէջ։ Երկու տերութիւններուն միջեւ ծագող վէճերու կարգադրման համար իրաւարար առեան մը պիտի հաստատուի։ Աւստրիա Հունգարացի չորս դատաւոր պիտի ընտրէ, իսկ Հունգարիա Աւստրիացի չորս դատաւոր։ Նախագահի ընտրութիւնը վիճակով պիտի որոշուի։ Դարձեալ, իւրաքանչիւր կառավարութիւն իր պատուիրակները պիտի ունենայ տասնհինգ տարի։ Ուրիշ պայմաններ կը վերաբերին երկրէ երկիր անցնող չաքարի յատկութեան մաքսին ջնջման, Հունգարիոյ ընծայուած դիւրութիւններու՝ հին պարտքի բաժնին հատուցման համար եւ երկաթ պետութեան դրամատան կանոնները վերապարդարման։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱԿՈԲ ՊՈՅԱՃԵԱՆ

Ֆինճանճելար եոգուշու Ամերիգան խան

Աբեթարկան հրապարակ. Հսկա. 19 (Ն. Տ.) Օ. Ո. 100։
Ցրքեն, Անատոլու կայծր ընտիր, քաշը 58-60 փր., (Ա.) 56-57։ (Բ) 55-56։
Գաբէ, Անատոլու ընտիր, 39-— փր., (Ա.) 38, (Բ) 37-։
Վաքսակ, Մարմարա (նոր), պրիւը 28½-29 դ., Իզմիտ (նոր) —-, Մէրսին —։
Ալէք, Գըրմա սեղային, (Ա.) 108-112, (Բ) 107-110, Օաեսա (Ա.) 126-128 դահ., (Բ) 120-123, (Գ) 112-115։
Ֆաբէ-Ջ, Ռուս. Պղտոյ համար գոյդ Թիմիղ 33։
Շափաբ, Թրիէսթէ, կինդինարը 99- դահ.։
Սաբճ, 100 քաշը 5⅕-6 ասկի։
Բէյնյ, Եգպտին., պարկը 86-89 դահ., Անդղկն. 150 Ռիզան (Ա.) 46 ֆր.։
Լաբէա, Տրապիզան, 100 քաշը, 125-130 դահ., Սէլանիկ 200-210։
Սէաեա, Անատոլու, 56-57, (Բ) 51-52, Պալըքէսիր (Ա.) 70, (Բ) 66-67, Սիւրիա 65։
Թէֆրիկ, Էնգլիւրիւ-Եզդաան, քաշը 18-19 դահ.։
Բաբդ, Անատոլու ըրբիւմա, քաշը 7-7⅛ դահ.։
Բամբակ, Հայկակ, քաշը —- Սատիա 6⅜-6½ դահ.։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

Ճաֆէլ խան, Մանմուտ Փաչա, Սիմոպուլ

——

Աստղն երեքշաբթի և հինգշաբթի կէսօրէ ետքը ազգաբան հիւանդներ կը նայուին և կը խնամուին Ճաֆէլ խանի մէջ։

Վիրաբուժական հիւանդութիւններ և աչքի հիւանդութիւններ — երեքշաբթի օրեր։

Կիներու հիւանդութիւններ և աչքի հիւանդութիւններ — հինգշաբթի օրեր։ 6—10

Գ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

1908

Համառօտը. 128 էջ, 38 էջ յատկացուածով և Պոլսոյ Ս. Պատրիարք Հօր և Կիլիկիոյ Ս. Կաթուղիկոս Հօր լուսանկարներով զարդարուած, 1 դահ. Թղթակազմը և 5 դահ. փառակազմը։

Ընդարձակը, 320 էջ, Պոլսոյ Ս. Պատրիարք Հօր և Կիլիկիոյ Ս. Կաթուղիկոսին լինչպէս նաև տասնուրիչ լուսանկարներով զարդարուած, իր մրցանակաւոր խնդիրներովը և օգտակար, պարզ, համառօտ և ամփոփ դիտելիքներովը ամէն անհատի, տեղի, հասակի և վիճակի անհրաժեշտ ճոխ գանձարան մը է։

Կեդրոն վաճառման Մատթէոսեան տպարան, Ամերիկան խան, Պոլիս։ Կը ծախուի նաև թէ ի Պոլիս և թէ ի գաւառս միայն առաջնակարգ գրավաճառները, Թղթակազմը 3 դահ. իսկ փառակազմը 10 դահ։

Փութալ դնել դեռ չսպառած։ 7—10

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ԳՈՀԱՐՆԵՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ, 116 էջ։ *Հատ Թղթակազմը* $2\frac{1}{2}$ *և լաթակազմը 4 դահ.։ Հայտնուած Թուրքերէնին ալ կայ։*

ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ, 114 էջ, *ընտիր պատկերներով զարդարուած։ Հատ Թղթակազմ* $4\frac{1}{2}$ *դահ.։*

ՔԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ՀԵԳՆԱԲԱՆ, 28 էջ. *գունաւոր պատկերազարդ 20 փր.։ Կը ծախուի Պայազ–Հասու։*

Մեղք գործած էլլէ. Համառօտ Պատմութիւն Ընդհանուր Աղտայ, Հին Յունաստան և Միջին Դար (Բարձրագոյն Դասընթացք). վաւերացեալ Ուսումնական Խորհուրդէն։ Բ տպագրութիւն (ճոխացած)։ Էջ 58, գին 6 դահ.։ Մ. Գ. Ծալեանի այս գործադիրը, հակառակ իր փոքր ծաւալին, հոծ պարունակութիւն մը ունի կարևոր ծանօթութիւններու։

Ընթացք Թուաբանութեան, նախակրթարաններու համար, Ս. և Բ տարի։ Զ. Թորոսեան։ Կը սորվեցնէ համրանք, չորս գործողութիւն, տասնորդական, հասարակ կոտորակ և երկրաչափական ծանօթութիւններ։ Էջ 158, գին $4\frac{1}{2}$ *դահ.։ Հատ էջ Զարեհ Թորոսեան Գրավաճառ, Բասէմ փաչա խան, Պաղչէպափու, Պոլիս։*

Տունէն Ներս։ Էջ 192, գին $3\frac{1}{2}$*։ Բասէմի նոր տպագրին վէպը, զարդարուած իր մօրը լուսանկարով։*

Թանգարան Հասարեաւոր Հատուածներու, Արձակ և Ոտանաւոր։ Բարձրագոյն Դասընթացք։ Հրատարակութիւն Նչան Պապիկեան Գրատան, տպագրութիւն Յ. Մատթէոսեան։ 1907։ Հեղինակ Հ. և Զ. Աստուր։ Հանրածանօթ գրագէտ ամուլին այս աշխատասիրութիւնն է խնամելով դասագիրք մը բացատրութիւններով ու պատկերներով ճոխացուած, ըստ ամենայնի յարմար տասնչորրուած նպատակին։ Վաւերացուած է Ուսումնական Խորհուրդէն և հրատարակուա գնահատուած Պատրիարք Հօրմէն։ Կը պարունակէ 328 էջ, և գինն է 9 դահ.։

Նոր Քերականութիւն Արդի Հայերէն Լեզուի։ Տարրական Դասընթացք։ 272 կանոն, 374 հրահանգ, 36 ընթերցում, 11 պատկերաւոր չարադրութիւն և 66 պատկեր։ Հրատարակութիւն Նչան Պապիկեան Գրատան, 1907։ Հեղինակ Յովհաննէս Գաղանճեան։ Էջ 162, Գին 4 դահ.։

Նոր Դասագիրք Թուաբանութեան։ Նախապատրաստական Դասընթացք։ Պատկերազարդ, էջ 86, գին 5 դահ.։ Հեղինակ Հ. Ս. Խանճեան, հրատարակութիւն Նչան Պապիկեան Գրատան։